

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

P.J.H. Krol, Kampen

Eerlijk geloven

Jozua 14 vers 6-14

Gelovigen, wat zijn dat toch voor mensen? Zijn dat zwevers, die niet met de beide benen op de grond staan? Zijn dat dromers, die niet zien hoe hard en afschuwelijk de werkelijkheid is? Zijn dat mensen met oogkleppen op, die niet weten wat er in de wereld te koop is? Zijn dat eigenlijk oneerlijke mensen, die de echte vragen wegduwen en hun verstand op nul zetten?

Zo wordt wel vaak tegen ons aangekeken. Dat beeld bestaat wel van christenen. En het kan best zijn, dat wij zelf aanleiding hebben gegeven tot het ontstaan van dat beeld. Misschien moet ik nog verder gaan en zeggen: we zijn zelf ook wel eens bang, dat geloven betekent: je kop in het zand steken, of: met je hoofd in de wolken lopen, dus: de werkelijkheid niet willen zien, niet durven nadenken ook. Dat het zo niet mag, dat weten we natuurlijk. Dat het zo ook niet hoeft, dat kunnen we zien aan een man als Kaleb. Het is een verademing te merken, hoe bij hem geloof en volstrekte eerlijkheid hand in hand gaan.

Nauwgezet verslag

Jozua is bezig met de verdeling van het land. Er waren al heel wat streken veroverd. Maar op een gegeven moment zegt de HERE tegen Jozua: nu is het welletjes, je bent oud en hoogbejaard; Ik weet wel, er is nog veel land overgebleven om in bezit te nemen, maar maak je niet ongerust, Ik zal de bewoners voor de Israëlieten verdrijven; verdeelt dus ook die gebieden vast over de stammen. Zo gezegd, zo gedaan. Op dat moment stapt Kaleb naar Jozua toe. Hij zegt: je bent het toch niet vergeten hè, dat de HERE een speciale belofte had voor jou en voor mij?! Kaleb begint dan de geschiedenis van de twaalf verspieters in herinnering te halen. Hij zegt: ik was veertig jaar, toen Mozes mij uitzond om het land te gaan verkennen, samen met andere verspieters. Toen we terugkwamen, waren we echter scherp verdeeld over ons onder-

zoek: er was een meerderheidsrapport en een minderheidsrapport. Eerst dat minderheidsrapport, van Jozua en Kaleb. Kaleb zegt daarvan: „Ik bracht hem NAUWGEZET verslag uit”. Bij dat opvallende zinnetje blijven we wat langer stilstaan. Letterlijk staat er: ik bracht hem verslag uit zoals het in mijn hart was. Hij bedoelt: zoals ik het gezien heb en zoals het in mijn binnenste gegrift was, zó heb ik het ook gerapporteerd. Onze vertaling geeft dat weer met het woord: 'nauwgezet', nauwkeurig. Maar Kaleb bedoelt niet zozeer, dat hij erg precies verslag uitbracht, geen detail vergat. Wat hij wil zeggen, is beter weer te geven met het woord: eerlijk, „ik bracht EERLIJK verslag uit”, naar eer en geweten, waarheidsgetrouw. Waarom zegt Kaleb dat zo nadrukkelijk?

Heel eenvoudig, omdat hij het rapport van de andere tien verspieters, het meerderheidsrapport dus, niet waarheidsgetrouw vindt. Van dat rapport zegt hij: mijn broeders deden het hart van het volk versmelten. Wat stond er dan in dat meerderheidsrapport? Volgens Numeri 13 vertelt het van: een sterk volk, van reusachtige Enakieten en ommuurde steden. Was dat dan niet waarheidsgetrouw? Jazeker, en toch ook weer niet. Want in Numeri 13 staat verder: „ook verspreidden zij onder de Israëlieten een kwaad gerucht over het land”. Hoe? Misschien door wat ze gezien hebben nog aan te dikken, door te overdrijven. Misschien alleen door de bange toon en de angstogen, die ze hebben als ze hun verhaal doen. Met als gevolg, dat er een sneeuwbal begint te rollen: de geruchten over het beloofde land worden steeds wilder, de reuzen steeds groter, de muren steeds sterker. En zó, zegt Kaleb, was dat meerderheidsrapport er de schuld van, dat het hart van het volk wegsmolt. Wij zouden zeggen: het hart zonk hen in de schoenen.

Geloofsnuchterheid

Zo zien we twaalf verspieters, die

allemaal hetzelfde gezien hebben, en toch verschillend verslag uitbrengen. Tien zijn bang geworden en geloven er niet meer in. Twee zijn gelovig gebleven en brengen 'nauwgezet', eerlijk, verslag uit. Ze vertellen niet meer en niet minder. Niet meer. Dus: zij, Kaleb en Jozua, dikten het niet aan, zoals de anderen deden, ongewild mischien, uit angst. Zij kwamen niet met sensationele verhalen om het volk tot de conclusie te brengen, die ze zelf al getrokken hadden: dit wordt niks, laten we maar teruggaan.

Nee, Kaleb en Jozua vertellen zakelijk wat zij gezien hebben, eerlijk, ik zou willen zeggen: met geloofsnuchterheid. Je ziet dat gelukkig wel vaker bij gelovigen. Ongeloof en angst vertekenen de werkelijkheid. Wie daarin gevangen zit, kan de feiten niet meer nuchter onder ogen zien. Dan wordt een moeilijke berg onoverkomelijk. Kaleb en Jozua vertellen de nuchtere feiten. Waarom konden zij dat wel? Omdat zij op de HERE bleven vertrouwen. Zij keken goed, maar

**33e jaargang - nr. 1.
6 januari 1989**

In dit nummer

- 3 W. Smouter,
Geen tradities... en dan?
- 6 H. Algra
Samen in de kerk of...
- 8 D.W.L. Milo,
Henoch
- 10 J.C. Schaeffer,
De vrede getekend?
- 12 D. Holwerda
Een christelijke
gedragsregel
- 14 W.J. Moggré
Jeugdzorg
- 15 M.R. v.d.Berg,
En God noemde de
vrouw adam

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
Ds. E.R. Postma
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient naar dit adres
gestuurd te worden.

Kerknieuws/Uit breder kring

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
A.J. van Veelen-Vis
Postbus 258,
3740 AG Baarn.
Tel. 02154-23546.
Gironummer 404945 t.n.v. Geref.
Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van
min. f 25,- contributie op boven-
staand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van
abonnementen uitsluitend bij de
administratie. Abonnementen
kunnen ieder moment ingaan, doch
slechts per 31 december eindigen.
Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

f 55,- per jaar of f 30,- per half
jaar. Voor studenten f 44,- per jaar.
Buitenland f 79,- per jaar of f 99,-
per luchtpost. Bij vooruitbetaling te
voldoen.

Advertenties

Tarief: 50 ct. per mm. Advertenties
inzenden tot woensdag 8.30 uur,
anderhalve week vóór verschij-
ningsdatum. Familieberichten
uiterlijk maandagmorgen, in de
week van verschijning. Advertenties
en familieberichten rechtstreeks
naar Nedag.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-13080. Fax 92619.

Druk

"Steenbergen", Zeist.

kregen geen angstogen en vertel-
den daarom de onopgesmukte
waarheid. Niet meer.

Maar... ook niet minder. Zij deden
niet alsof er niks aan de hand was.
De steden, die zij gezien hadden,
waren werkelijk enorm sterk. En
ook op hen hadden de Enakieten
reusachtig indruk gemaakt. En dat
vertellen ze, als ze terug komen,
allemaal heel eerlijk, waarheidsge-
trouw, 'nauwgezet'.

We begonnen met de vraag:
gelovigen, wat zijn dat voor men-
sen? Zijn dat dwaze dromers, die
de werkelijkheid ontvluchten? Zijn
dat oneerlijke mensen, die de feiten
niet onder ogen willen zien?

Die indruk bestaat. Vooraanstaande
geleerden hebben wel beweerd, dat
het geloof de mensen in een roes
brengt, waardoor zij de harde
werkelijkheid niet meer serieus
nemen. En je kunt het deze geleer-
den ook maar ten dele kwalijk
nemen: zij zagen dat om zich heen,
helaas.

Maar het is een vertekening van
het bijbelse geloof. Er is geen
godsdienst, die zo diep en zo
eerlijk ingaat op de realiteit, als
juist het christelijk geloof. Kaleb, de
gelovige, vertelde de nuchtere
werkelijkheid, beslist niet mooier,
vertekend door een vrome roes of
zo, maar ook niet lelijker, vertekend
door angst.

Dat gevaar loopt een ongelovige
juist wel: de werkelijkheid verkeerd
taxeren. Niet het geloofsoog ziet de
werkelijkheid verkeerd, maar het
ongeloofsoog. Hoe vaak is immers
al niet een onchristelijk vooruit-
gangsgeloof – waarvan eerst zo
stellig beweerd was, dat het geba-
seerd was op de feiten – in duigen
gevallen?

Mogen wij bekend staan, als
mensen, die eerlijk de feiten onder
ogen willen zien, ook al zijn ze hard
en moeilijk, ook voor het geloof
soms, en... die toch de moed niet
verliezen!

Achter de HERE

Hoe dan? Hoe kan dat dan? Kaleb
geeft dit antwoord: „maar ik bleef
volkomen trouw aan de HERE”.
Dat is geen eigenroem. Kaleb zegt
alleen maar na, wat de HERE al
eerder over hem gezegd heeft.
En als we ook deze woorden van
Kaleb nog wat preciezer mogen
vertalen, dan zie je het als het ware
vóór je. Kaleb zegt letterlijk: „maar
ik bleef volkomen achter de
HERE”. Dat is zijn levensmethode,
zijn manier van geloven.

Hij had terdege gezien, hoe moei-
lijk het beloofde land was in te
nemen, maar hij ging niet in paniek
op de loop, hij bleef volkomen
achter de HERE. Hij wist: zo is de
orde, een VOLGORDE. Zo was de
orde immers ook al toen ze uit
Egypte vertrokken?! De HERE ging

voorop. Ook tijdens de tocht door
de woestijn. En zo ging het ook!
Ondanks die felle vijanden en al die
jaren.

Het ging en het zál gaan, ook nu,
zegt Kaleb: de HERE voorop en wij
achter Hem aan.

Dat geloof geeft hem de moed de
moeilijkheden onder ogen te zien,
eerlijk, binnen de juiste proporties.
Dat geloof bewaart hem ervoor een
kwaad gerucht te gaan verspreiden
over het land der belofte. Ondanks
de reuzen en de dikke muren, blijft
hij met verlangen vooruitkijken naar
de toekomst, omdat die in handen
van de HERE is.

Dat geloof doet hem naar Jozua
toestappen om het hem door de
HERE beloofde gebied, de stad
Hebron en omstreken, op te vra-
gen, ook al was dat misschien wel
het moeilijkst te veroveren gebied
van het hele land. Hij stáát erop
juist dat gebied te ontvangen.
Hoe dat afloopt, dat lezen we pas
verderop. Hier staat alleen:

„Hebron is zo tot de dag vandaag
het erfdeel van Kaleb en zijn
nageslacht”. Dus óf Kaleb gelijk
had! Het ging, ondanks alles. Dat
lezen we hier even tussen neus en
lippen door.

„En het land rustte van de strijd”.
Dat is het voorland van allen, die
met de beide benen op de grond
VOLKOMEN ACHTER DE HERE
blijven gaan: rust, einde van de
strijd.

W. Smouter

Geen tradities... en dan?

In overleg met het organiserend comité sprak ik in september 1988 voor de Vrouwencontactdag over het onderwerp „Geen tradities... en dan?”. Bij een enquête waren verschillende thema's tevoorschijn gekomen, die met de rol van de traditie te maken hebben. Het heeft niet zo heel veel zin om te filosoferen over de vraag of wij als Nederlands Gereformeerde Kerken erg traditioneel zijn, ja of nee. Ieder heeft daar zo zijn eigen gedachten over.

Maar een gebeurtenis uit de praktijk wil ik u toch doorgeven. Als een onderwijzeres uit onze kring gaat solliciteren op een Protestants Christelijke school, dan krijgt ze wel eens een fronsende blik: „Nederlands Gereformeerde, is dat niet net zoiets als Vrijgemaakt?”. Men is bang om een fundamentalistische leerkracht in huis te krijgen, want wie weet wat voor ellende je er mee kunt krijgen: over christelijke identiteit, over bijbels onderwijs

enz. Maar als diezelfde onderwijzeres solliciteert op een reformatische school, dan is men wel eens beducht: „zou ze wel passen in onze kring? Zou ze zich wel weten aan te passen aan de gewoonten die bij ons gangbaar zijn?”. Buitenstaanders associëren Nederlands Gereformeerden niet met traditionele kleding, taalgebruik en gedrag. Maar ook niet met de brede oecumene en moderne theologie. Niet echt een handige positie op de arbeidsmarkt trouwens, maar dat terzijde.

En dan...?

Zo bezien is het eerste deel van de titel wel duidelijk: geen tradities. De een vindt dat dat al zo is en de ander meent dat daar nog heel wat aan dient te gebeuren. Maar het tweede deel van de titel duidt erop, dat we hiermee toch nog niet klaar zijn. Het is niet het hele verhaal,

want waar houden we ons dan wel aan? Wat zijn voor onszelf normen en waarden om aan vast te houden en wat dragen we over aan onze kinderen? Vooral die vraag werd veel gesteld. Als je ziet dat je kinderen er andere normen op nahouden, dan wil je niet alleen zeggen: „zo hoort dat niet”. Maar wat blijft er over? En dat niet alleen als vraag aan je kinderen, maar dat blijkt dan ook jezelf te raken. Wat is er echt? Waar stá je voor? In die richting gaat het in dit artikel. Dan wil ik het eerst hebben over het woord „traditie”. Wat is daar nu eigenlijk mis mee? Waarom zeggen we „geen tradities”? Intuïtief zoeken we het in deze richting: traditie is alleen maar de buitenkant. Tradities zijn een beetje stoffig. Daarom willen we ons niet zomaar aan de traditie houden. Bovendien hebben tradities het nadeel dat er doorheen geprikt wordt, vooral door jongeren. Ze hebben uiteindelijk geen gezag.

Pastorale Notitie

G. v.d. Brink

Gezegend zijt gij

Mijn vrouw en ik zijn zojuist teruggekeerd van een wereldreis van 30 dagen en 47.000 km, via Vancouver, de Rockies, Prins Rupert, Port Hardy, Victoria, Honolulu (gedwongen: 1 dag), Fiji (helaas maar 1 dag), naar Auckland (Nieuw Zeeland) en terug via Toronto naar Amsterdam.

We hadden naar deze reis uitgezien: om bij lieve mensen te zijn, die zo ver weg wonen en om de schoonheid van Gods Schepping te zien: iets van het verloren paradijs.

We hadden er ook tegen opgezien en vermoeienissen die zo'n reis meebrengt. Waar begonnen wij aan? Maar we zetten ons daarover heen. Nu we de mogelijkheid hadden, meenden we ons te moeten inzetten voor de versterking van onze familiebetrekkingen (2 in Canada, 2 in N. Zeeland). In die situatie hebben we aan het begin van onze reis een reiszegen meegemaakt. Het was onze oude buurman van 84, die ons de zegen meegaf. Hij wenste ons niet maar goede reis. Maar hij zei: „Jullie worden geroepen! Jullie zijn gezonden! Je zult mensen ontmoeten die niet geloven. En mensen die anders geloven. En christenen van andere kerken en groepen! Denk eraan: jullie reis is een missie”. En toen vervolgde hij met: „De Here zegene jullie en Hij behoede jullie”, de bekende woorden van de Aäronitische zegen.

We hebben deze indringende woorden van roeping en zegen steeds bij ons gedragen. Ze hebben onze houding bepaald. Bijvoorbeeld toen we in het hoge Noorden van Nieuw Zeeland ineens stonden tegenover een rasechte Zaankantse communist. We mochten tegenover zijn wanhoop getuigen van onze hemelse Vader, die nooit laat varen het werk Zijner handen.

Of ook toen we opstegen van Honolulu en alles heel griezelig leek. De mecaniciens waren 5 uur lang aan 't sleutelen geweest aan een kapotte motor. Toen we ten-

slotte weer aan boord mochten, kon je zien dat ze aarzelden. Ze haalden hun schouders op, zo in de geest van: laten we er het beste van hopen! Het vliegtuig stonk. Toen we weer in de lucht zaten werd de stank erger. Het bleef stil achterin en er kwamen geen drankjes. Na een half uur zei de kapitein via de intercom: „We zitten 230 mijl ten Zuiden van Honolulu en we gaan terug. De motor is niet goed. Maar jullie hoeven niet bang te zijn”. Natuurlijk waren we bang. Iedereen was bang. Maar we hoorden weer die woorden: „Jullie worden geroepen! De Here zegene jullie en Hij behoede jullie!” Geen garantie dat alles goed zou gaan. Wel gezegende mensen. Heerlijk dat er christenen zijn, die zo machtig geloven in roeping en belofte dat ze kunnen spreken met macht en de zegen kunnen 'opleggen'. Ik bedenk daar dat we zojuist allen op reis gegaan zijn: het nieuwe jaar binnen. Vergeet niet dat u geroepen bent. U zult veel mensen ontmoeten, christenen en niet-christenen. Blij mensen, vermoeide mensen, wanhopige mensen. En juist zoals de VADER Zijn Zoon gezonden heeft in de wereld, zendt de Heer ook ons. „Hij zal zegenen wie de Here vrezen kleinen zowel als groten. Gezegend zijt gij door de HERE die hemel en aarde gemaakt heeft”. (Ps. 115:13-15).

Tradities in de Bijbel

Zo voelen we het intuïtief aan. Maar nu wil ik daar de Bijbel bij open-slaan. Wat kunnen we hier uit de Bijbel over leren? Wel, het woord traditie zult u er niet in vinden, althans in onze vertaling. Maar wel het woord *overlevering* en dat is zakelijk precies hetzelfde. En woorden als *doorgeven* en *toevertrouwen* duiden hier ook op. En nu hoef je maar even een concordantie op te slaan bij het woord „overlevering” om te zien: het wordt zowel in goede als in slechte betekenis gebruikt. Van elk een voorbeeld.

In Filip. 4:9 vinden we: „Wat u geleerd en overgeleverd is, wat gij van mij gehoord en gezien hebt, brengt dat in toepassing en de God des vredes zal met u zijn”. Het is duidelijk: hier wordt het woord „overlevering” positief gebruikt. In I Petrus 1: 18 zegt Petrus „dat gij niet met vergankelijke dingen, zilver of goud, zijt vrijgekocht van uw ijdele wandel, die (u) van de vaders overgeleverd is, maar met het kostbare bloed van Christus”. Daar vinden we het woord „overlevering” ook, maar dan heel negatief. De ijdele wandel, die u is overgeleverd.

Overlevering der ouden

Nu gaan we dat negatieve wat nader onderzoeken, aan de hand van een andere tekst, namelijk Marcus 7: 1-13. Die geschiedenis behelst een conflict tussen Jezus en de Farizeeën over de rituele manier van handen wassen. De Farizeeën zaten te wachten op een aanleiding om de Here Jezus ergens op te pakken. En ze vonden er ook een. Want bij een maaltijd gingen de discipelen zomaar aan tafel zonder hun handen ritueel te wassen. Zonder er op een bepaalde manier water langs te gieten om zich daarmee te reinigen van de wereld. Dat hoorde wel te gebeuren, volgens de overlevering der ouden.

En als de Farizeeën Jezus daarop aanspreken, en zeggen: „Waarom houden uw discipelen de overlevering der ouden niet?”, dan wordt Jezus zó toornig! Want daar zit het hem helemaal niet in. En Hij zegt: „Gij maakt door uw overlevering het woord van God krachteloos!” De overlevering verdringt het woord van God...

Nu is een probleem bij deze tekst, dat wij de Farizeeën eigenlijk bij voorbaat al slecht vinden. Het verbaast ons geen ogenblik dat Jezus hen verwijten maakt. Maar vergis u niet. Zó slecht waren de Farizeeën nu ook weer niet! Ze kwamen op voor het geestelijk heil van Israël. Voor waarden en normen en voor de bescherming van

Gods gebod. Terwille van die bescherming hielden ze zich aan de tradities. En daar was best aanleiding toe. En toch wijst Jezus hen af. Waarom?

Ik denk om twee redenen. In de *eerste plaats* omdat bij hen de tradities gaan heersen over het woord van God. En in de *tweede plaats* omdat ze de omgang met God in de weg staan. De tradities gaan heersen over het woord van God. Daar heeft Jezus in dit geval wel een heel kras voorbeeld van laten zien: „Gij verwaarloost het woord Gods en houdt u aan de overlevering der mensen”. Daar bedoelt Hij mee, dat men het toelaatbaar vond om je ouders financieel in de steek te laten als je officieel uitsprak, dat je het uitgespaarde geld aan de tempel wijdde. God vraagt in zijn woord dat we onze ouders eren. Daar hoorde ook bij dat je hen onderhield (er was natuurlijk geen ouderdagsvoorziening in die tijd). Maar er was een kwalijke traditie, die stelde dat je in plaats daarvan mocht zeggen: „het is korban, dat is offergave, al wat gij van mij hadt kunnen trekken”. Hier geldt het eerste bezwaar tegen bepaalde tradities: als ze gaan heersen over het woord van God. Dat is uiteraard helemaal mis.

De omgang met God

Het *tweede bezwaar* tegen de rol van de traditie bij de Farizeeën is dit: tradities staan de omgang met God in de weg. Ook als het op zichzelf *goede* regels waren, dan nog vervingen ze de omgang met God. Jezus prikte daar in zijn prediking doorheen, door de mensen te leren dat ze bij hun doen en laten *tegenover de Vader* staan en niet tegenover mensen. In de Bergrede is dat het hoofdmotief in alles wat Jezus zegt: de aandacht te vestigen op „uw Vader, die in het verborgene ziet”. En de mensen stonden verstoeld over zijn leer, want Hij leerde hun heel anders dan de schriftgeleerden (Mat. 7:29). De schriftgeleerden en Farizeeën wisten wel veel te zeggen over de omgang met God, maar het was alles uiterlijk. Ik stel me zo voor, dat ze aanvankelijk wel geweten hebben dat het slechts regels van mensen waren. Het was alleen een *hulpje* om de dienst des Heren te beschermen. Een muur van veiligheid om de geboden van God heen. Maar het werd zo’n mooi systeem, dat de mensen in Jezus’ tijd alleen nog maar gewend waren elkaar en zichzelf te beoordelen op die uiterlijkheden. Dat geeft ook meer houvast. Dat is veel eenvoudiger dan dat de HERE ons vraagt om Hem lief te hebben, met ons hele hart. Om in Hem te geloven, Hem in alles te vertrouwen.

En zo kwam het zover, dat de regels het kennen van God gingen vervangen. Jezus moest ervan zeggen: „Gij hebt de sleutel der kennis weggenomen” (Lukas 11:52). Dat betekent: de weg om de Here echt te kennen zat op slot. De echte omgang met Hem, die niet te vervangen is door regeltjes, was afgesloten. En daarom kwam Jezus de mensen leren: God in de hemel is uw Vader! Hem mag u vertrouwen, en bij al uw daden gaat het niet om de vraag wat men ervan vindt maar wat Hij ervan vindt.

Schadelijke gewoonten

Nu lezen we deze geschiedenis, en dan zet ik de vraag ernaast: zijn er ook bij ons zulke *schadelijke* tradities? Gewoonten die ons hinderen in de omgang met God? Psalm 139 gaat ons erin voor om te bidden: „zie, of bij mij een heilloze weg is, en leid mij op de eeuwige weg”.

En dan denk ik, dat een van de kwalijkste gewoonten onder ons is de gewoonte (traditie!) *om niet te praten over je geloof* en de betekenis ervan. Om het geloof als zo iets intiem te beschouwen, dat je er niet over praat. Het is er wel, althans dat moeten we aannemen, maar je praat er niet over. Dat is de dood voor onze eigen omgang met Hem. Het is ook de dood voor de overdracht aan jongeren. Als ze ervan uit moeten gaan, dat de omgang met God... vanzelf spreekt. Het spreek niet vanzelf. Wij moeten er van spreken! Vergelijk bijvoorbeeld dit woord van de apostel: „*met het hart gelooft men tot gerechtigheid en met de mond belijdt men tot behoudenis*” (Romeinen 10:10). Wat je met je hart gelooft, drijft ertoe om er met de mond over te spreken. Jezus heeft daarop ook het oog als Hij zegt: „*Wie in Mij gelooft, gelijk de Schrift zegt, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien*” (Johannes 7: 38). Dat wij laten merken waarom de vertrouwelijke omgang met God zó belangrijk voor ons is, dat is meer waard dan zeven preken.

Daarover trouwens ook iets. Zit er ook niet een stuk kwalijke traditie in de manier waarop wij terugkomen uit de kerk? Kijkt u zelf maar of u het verschijnsel herkent: de kerkdienst is afgelopen, en onderweg naar huis weet de een al op te merken „dat die en die er zo gek uit zag vandaag”. Een volgende weet te melden, dat de dominee het weer mooi wist te zeggen, maar er viel niet veel aan vast te knopen. En dan nog een die zegt: „het is allemaal wel waar, maar ik wist het al lang”. Wel, ik hoop dat dit een karikatuur is. Maar hebben we echt allemaal wel eens nagedacht wat

de uitwerking van onze reactie na de kerkdienst is?

Nu nog een traditie. En dan een die eigenlijk heel goed is, maar die toch tot een gevaar kan worden. Ik bedoel onze zondagsindeling. Het is een prima gewoonte om 's ochtends en 's middags de kerkdienst te bezoeken en tussendoor keurig thuis te zijn. Maar als je elkaar daaraan gaat afmeten, en als daar uit moet blijken dat je een kind van God bent, dan zit het mis. Zeker als je tegen je kinderen zegt: „Wat je zaterdagavond doet moet je zelf weten, als je zondagochtend maar in de kerk zit”, punt. Dan vervangt de uiterlijke regel het gesprek met je kinderen en zeker de band met God. Dan heb je een goede gewoonte, die niettemin de echte band met God vervangt.

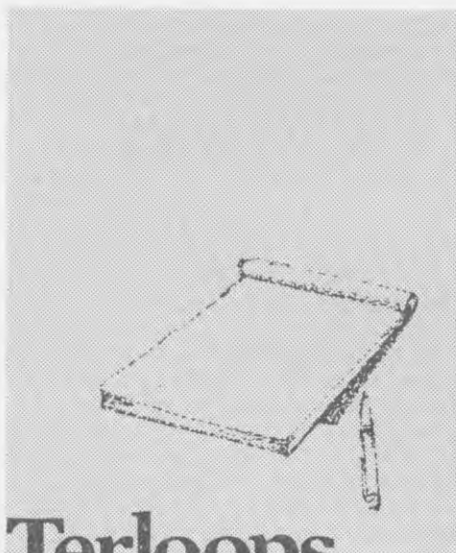
Houdt u aan de overleveringen

Nu over het goede gebruik van

tradities. We vinden er talloze voorbeelden van in de Bijbel. In woorden als „staat vast en houdt u aan de overleveringen, die u door ons, hetzij mondeling, hetzij schriftelijk geleerd zijn” (II Thes. 2:15). Of „wat u geleerd en overgeleverd is, (...) brengt dat in toepassing en de God des vredes zal met u zijn” (Filip. 4:9). Maar ik wijs nu met name op II Timotheüs 1, waar we een voorbeeld vinden van de geloofsoverdracht aan jongeren. Paulus herinnert daar aan de wijze waarop Timotheüs heeft leren geloven van zijn moeder en grootmoeder. Dat betekent overigens niet, dat het alleen een taak van de moeders zou zijn om het geloof over te dragen. We vinden in de Bijbel juist vaak de opdracht aan de vaders. Maar bij Timotheüs lag dat wat moeilijker. Hij was de zoon van een gelovige Joodse vrouw maar van een Griekse vader. En die vader heeft niet bepaald bijgedragen aan de gelovige opvoeding van

die jongen. Paulus heeft op geestelijk gebied de rol van de vader overgenomen, en hij spreekt van „mijn kind Timotheüs”. Maar wat een zegenrijke invloed hebben moeder Eunice en grootmoeder Lóis gehad! Daar wordt Timotheüs aan herinnerd: laat dat voor je leven, wat je moeder en je grootmoeder je overgeleverd hebben! Dat is ook traditie, maar dan in een goede zin. En Paulus zegt „Schaam u niet voor het getuigenis van onze Here” (vs. 8). Dat was typerend geweest voor zijn moeder, dat moet het ook voor hem zijn. „Bewaar door de heilige Geest, die in ons woont, het goede, dat u is toevertrouwd” (vs. 14). Je hoort hier gewoon een vader die zijn kind aanspoort om de traditie in de goede zin van het woord vast te houden.

(Wordt vervolgd)

Terloops

P.C. van Wijk

Geen aankomsttijden...

Mattheüs 24 is een hoofdstuk vol geladen zinnen. De vertalers hebben boven dit hoofdstuk gezet 'rede over de laatste dingen'. Het is geen gemakkelijk hoofdstuk. De discipelen willen weten, wat het teken van de wederkomst van de Here Jezus zal zijn en ook hoe het zal gaan met 'de voleinding der wereld'. Jezus komt eens in heerlijkheid, maar dat gebeurt niet 'zo maar'. Er moet eerst heel wat gebeuren.

Voordat Jezus een opsomming geeft van een aantal gebeurtenissen, wijst Hij erop, dat er valse leraars zullen komen. Jeremia had

het hier ook over (14:14): „Leugenachtig profeteren de profeten in mijn naam...” Profeten, die niet door God zijn gezonden, van Hem geen opdracht hebben ontvangen. En dan volgt er een heel rijtje: oorlogen en geruchten van oorlogen, hongersnoden, aardbevingen. Er zal echter meer op de gelovigen afkomen. Er zal verdrukking zijn. Dat is niet zo vreemd. Reeds eerder had de Heiland erop gewezen, dat een slaaf niet boven zijn heer staat en dat de vervolging niet alleen Hem, maar ook de volgelingen zal treffen (Joh. 15:20). De wetsverachting zal toenemen en de liefdeloosheid zal bloeien. Velen zullen het geloof er bij verliezen, maar wie volhardt, die zal worden behouden. Dat is een kern van het evangelie en dat blijde evangelie moet eerst overal op de wereld worden verkondigd.

Het vervolg van het hoofdstuk is niet minder geladen. Dan komt onverwacht de verwijzing naar de vijgeboom. Vijgebomen zijn er heel wat in Israël. Er zijn er die bijna 10 meter hoog worden. In de zomer heeft deze boom dikke bladeren, gemakkelijk om kleren van te maken (Gen. 3:7). De takken hangen door het gewicht dicht naar de aarde en in de schaduw is het heerlijk toeven, als de zon hoog aan de hemel staat (denk aan Nathanaël (Joh. 1:49). In de herfst is de vijgeboom kaal en in april begint die weer uit te lopen. Let op de vijgeboom, zegt Jezus. Als het hout week wordt en het begin van de bladeren er is, dan weten jullie dat de zomer er aan komt. De vijgeboom leert ons om op de

tekenen te letten, de tekenen van Jezus' komst. Lucas wijst in dit verband op alle bomen.

Jezus wil, dat we op de door Hem gegeven tekenen letten, maar Hij zegt er meteen bij, dat niemand de dag en het uur weet. Er is de eeuwen door heel wat gerekend en er zijn voorspellingen gedaan. De komst van Jezus is wel nabij, maar 2000 jaren zijn een hele tijd. Ik knipte jaren geleden eens een gedicht uit. Het volgt hier:

Een vakantie-herinnering

Een reisgids kwam op weg een bijbel tegen, ze zaten beide in een weekendtas. De reisgids was een tikkeltje beduimeld, de bijbel of hij pas gebonden was.

'Zeg', sprak de reisgids aarz'lend tot de bijbel

— en uit zijn stem klonk zachtjes een verwijt —

'Jij blijft zo nieuw ondanks het vele reizen, terwijl ik bijna zienderogen slijt...

Zij moeten mij natuurlijk veel gebruiken op mijn gegevens kun je altijd aan, de mens zegt waar hij heen wil reizen ik geef vertrek- en halteplaatsen aan'.

Toen sprak de bijbel en hij zuchtte even:

'Ik ben de mensen niet zo naar de zin.

'k Wijs wel de weg, maar, wat zij lastig vinden: bij mij staan er geen aankomsttijden in!'

H. Algra, Den Helder

Samen in de kerk of samen aan het werk?

Een forumdiskussie in Amsterdam

Stond op de themadag van het NGJ in Nijkerk (zie 'Opbouw' 2 december 1988) de verhouding tussen reformatorische kerken en evangelische groeperingen centraal, nog geen maand later organiseerde het NGJC in Amsterdam een forumdiskussie over de verhouding tussen enkele reformatorische kerken onderling. Daarbij ging het vooral om de vraag hoe belangrijk kerkelijke eenheid is. Of moeten we als christenen op een andere wijze met elkaar samenwerken?

Wat is het NGJC?

De forumdiskussie was belegd ter gelegenheid van het tien-jarig bestaan van het Nederlands Gereformeerd Jongeren Contact. Bij deze vereniging zijn jongeren uit de regio Amsterdam aangesloten. De bedoeling van het NGJC is om het contact tussen (vaak op kamers wonende) jonge leden van de Nederlands Gereformeerde kerken te versterken. Men belegt regelmatig avonden met sprekers van buiten, terwijl de eigen leden thema's inleiden over bijbelse onderwerpen. Dat het NGJC af en toe stevig aan de weg timmert bleek uit de forumdiskussie die men op 17 december 1988 had georganiseerd met als thema **'Samenwerking ondanks kerkelijke verdeeldheid'**. Evenals de themadag in Nijkerk trok ook deze forumdiskussie ruim de aandacht van de christelijke pers.

Drie forumleden en een voorzitter

Even de drie forumleden voorstellen. Alhoewel: introductie hebben ze nauwelijks nodig. Het zijn: drs. A. Kamsteeg (adjunkt-hoofdredakteur van het Nederlands Dagblad, buitenland-commentator van de EO, vrijgemaakt-gereformeerd), drs. A. Knevel (evenals drs. Kamsteeg een bekend televisie-gezicht; eindredakteur van de EO-aktualiteitenrubriek Tijden en lid van het christelijk-gereformeerde deputaatschap voor de eenheid van gereformeerde belijders) en drs. H. de Jong (predikant van de Nederlands Gereformeerde kerk van Amsterdam-Centrum, betrokken bij de Theologische Studie Begeleiding, redakteur van Opbouw). Aan

de heer P. Beukema de taak om de discussie tussen deze drie heren onderling en met de zaal in goede banen te leiden.

Een christelijke natie?

De discussie was in drie afzonderlijke gedeelten opgesplitst, waarbij het eerste half uur werd besteed aan de huidige situatie van de Nederlandse samenleving. Als meest typerende kenmerk van de huidige samenleving noemde Ds. de Jong het feit dat de *publieke geldigheid* van Gods geboden niet meer wordt erkend: de Naam van Christus is van de straat verdwenen. Drs. Knevel stelde dat de enige oplossing voor Nederland is gelegen in een reveil, een daadwerkelijke bekering. Hij karakteriseerde onze tijd als een tijdperk waarin de mens centraal staat en het individualisme hoogtij viert. De mens probeert zijn behoeften maximaal te botvieren. De ik-gerichtheid komt vooral tot uiting in de zelfbeschikking over het leven (abortus en euthanasie).

Drs. Knevel zag weinig heil in 'christelijke aktiegroepen', omdat de grote meerderheid van de bevolking de argumentatie die vanuit christelijke zijde wordt aangedragen niet meer verstaat. Christelijke organisaties zouden zich vooral moeten richten op daadwerkelijke hulpverlening „bij de puinhopen van de sekularisatie”. Zowel drs. Kamsteeg als Ds. de Jong maakten bezwaar tegen deze stellingname van de heer Knevel. Ds. de Jong merkte op dat christenen geroepen zijn tot het getuigen van de Naam van Christus, ook als men daar geen resultaat van ziet. De heer Kamsteeg stelde dat Gods geboden heilzaam zijn voor de samenleving en dat er toch altijd mensen zijn die daarop „via het gezonde verstand” aanspreekbaar zijn.

Kerkelijke verdeeldheid

De meeste reacties vanuit de zaal kwamen op de discussie over de kerkelijke verdeeldheid. In deze discussie nam drs. Knevel het voortouw door de verwachting uit te spreken dat eenwording van zijn kerkgenootschap met de beide andere kerken 'tot in lengte van jaren' niet haalbaar zou zijn. Enigszins de discussie prikkelend

zei hij nooit te hebben begrepen waarom vrijgemaakten en Nederlands Gereformeerden niet tot hereniging waren gekomen. De heer Knevel konstateerde dat de vraag naar eenwording binnen zijn eigen kerkgenootschap nauwelijks leeft. Hij verklaarde dit uit wezenlijke verschillen in (subjektieve) geloofsbeleving. Objektief gezien is men het met elkaar eens over het Woord van God en over de belijdenis, maar er bestaat een groot verschil in visie op het verbond en op de gemeente (richt de prediking zich op wedergeboren en niet-wedergeboren leden van de gemeente?) en in de visie op de toeëigening van het heil (hoe krijgt iemand deel aan de gemeenschap met Christus?) Ter voorbereiding van deze forumdiskussie had de heer Knevel een aantal preken van vrijgemaakt-Gereformeerde en Nederlands Gereformeerde zijde gelezen en hij was tot de konklusie gekomen dat hij zich onder deze prediking moeilijk thuis zou kunnen voelen. Kortom: eenwording lijkt nauwelijks haalbaar, en, zo voegde hij toe: „ik zeg niet dat die eenheid er *helaas* niet zal komen...”

Lichtpuntjes

Drs. Kamsteeg zag wel plaatselijke lichtpuntjes in het nader tot elkaar komen van Nederlands gereformeerden, vrijgemaakt-gereformeerden en christelijk gereformeerden. Hij gaf toe dat men vaak nog leeft met een karikaatuur van elkaar, maar merkte tevens op dat we het belang van hernieuwde contacten niet mogen onderschatten. Ds. de Jong waarschuwde tegen het geforceerd werken naar eenwording. Voor hem was kerkelijke eenwording momenteel een te hoog gegrepen ideaal. Wel merkte hij op dat iedere gelegenheid moet worden aangegrepen om wat goed is ook goed te noemen. Als voorbeeld noemde hij de schuldbelijdenis van de Gereformeerde Synode ten aanzien van 1944, waarop zijns inziens vanuit vrijgemaakt-gereformeerde en Nederlands Gereformeerde zijde te zuinig was gereageerd. Volgens Ds. de Jong is er door die schuldbelijdenis (ondanks alle theologische verschillen) toch een hindernis weggehaald, waardoor de christelijke geest tussen de kerken bevorderd kan worden. Dit geeft de mogelijkheid om op een positieve manier met

elkaar mee te denken en elkaar te steunen.

Meerdere malen werd opgemerkt dat samenwerking op plaatselijk nivo belangrijk is en het gesprek op landelijk nivo veel moeizamer verloopt. Plaatselijk zijn er goede kontakten, waarbij bv. gezamenlijke bijeenkomsten over allerlei onderwerpen worden belegd, waardoor men elkaar ook beter leert kennen.

Eén avondmaalstafel

Was drs. Knevel het meest nadrukkelijk in zijn uitspraken over de (on-)mogelijkheden tot kerkelijke eenwording, hij liet zich tegelijkertijd zeer positief uit over de vele vormen van organisatorische samenwerking tussen christenen. Hij noemde een dertigtal organisaties (zoals EO, RPF, Koers, EO, VBOK, Evangelische Hogeschool) en konstateerde dat er nauwelijks een terrein binnen de samenleving is waarop christenen niet met elkaar samenwerken.

De heer Kamsteeg was geen tegenstander van organisatorische samenwerking, maar hij benadrukte dat de kerkelijke eenwording prioriteit verdient. „Eén doopvont, één kansel en één avondmaalstafel moeten het uiteindelijke doel zijn.”

Het goede zoeken voor héél Gods volk

Was de heer Knevel het meest nadrukkelijk geweest in zijn opmerking dat hij samensmelting van zijn eigen kerk met andere kerken niet haalbaar achtte, de meeste vragen werden toch op drs. Kamsteeg afgevuurd. De breuk van 1968 en de geslotenheid van veel vrijgemaakte organisaties zat kennelijk ook jongeren nog hoog. Zo werd de vraag gesteld hoe het mogelijk is dat de vrijgemaakt-gereformeerden zeggen dat kerkelijke eenwording (o.a.) met nederlandse gereformeerden als ideaal wordt gezien, terwijl er van andere kerken wordt gevraagd om de kontakten met de Nederlands Gereformeerde kerken te verbreken.

Het was uiteindelijk Ds. de Jong die het geheel van deze discussie in een algemener kader plaatste. „Doe wat er gedaan kán worden. Wanneer je na jarenlange gesprekken merkt dat er niets op gang komt, doe iets anders voor Gods koninkrijk. Maar zorg er wel voor dat er – wanneer je later je Meester ontmoet – niet tegen je wordt gezegd dat je de kloof tussen christenen hebt vergroot. Zoek dus het goede voor héél Gods volk!”

Persschouw

O. Mooiweer, Enschede

De kerk (I)

„Een kerk die zichzelf ernstig neemt, belichaamt iets van een hoge pretentie, niet omdat zij nog steeds droomt van een gouden eeuw in het verleden, maar omdat zij een Heer heeft, die niettegenstaande alle secularisatie alle macht heeft in hemel en op aarde. Daarom is het principieel juist om van de kerkdienst te blijven spreken als van een openbare eredienst. Zo onverzettelijk als de oude stadskerken in het stadsbeeld staan, zo onverzettelijk is de kritiek op de moderne motieven van haalbaarheid en economie, van eigenbelang en van toekomstplanning. Als zo'n kritisch instituut te volharden in haar eredienst: dat is het eigene van de gemeente.”

Zo luidt het slot van een artikel van de hand van Dr. S. Gerssen, Herv. pred. te Utrecht over: HET EIGENE VAN DE GEMEENTE In 'KERK-BLAADJE' - Orgaan van de Stichting Vrienden van dr. H.F. Kohlbrugge.

De kerk heeft het in ons land niet gemakkelijk. Velen onder ons worden moedeloos als ze letten op de voortgaande ontvolking van de middag- c.q. avonddienst. Ze zeggen dan: Waar zitten die mensen toch? „Waar blijft de kerk?” is de titel van een belangwekkend boek van Prof. Dr. K. Runia. Het gaat over het bekende onderwerp kerkverlating. Hij signaleert daarin hoe men via de onkerksheld opschuift in de richting van de randkerkelijkheid om terecht te komen bij de buitenkerkelijkheid. Individualisme viert hoogtij. De mondige mens gaat zijn eigen gang en stoort zich nagenoeg niet aan de ander. Dat is een aanval op de kerk als gemeenschap. Toch moet de kerk haar pretentie gemeente van

Christus te zijn niet laten varen. Juist omdat ze gemeente van Christus is, is het geen verloren strijd en is er toekomst. Wie het bezit van Christus is, heeft toekomst. Maar dan zullen wij blijvend de nadruk moeten leggen op het eigene van de gemeente; de publieke erdienst. Daarin zijn verkondiging en gemeentezang twee beheersende factoren. Waar die twee factoren aan een devaluatie worden prijsgegeven gaat de kerk als kerk onherroepelijk de mist in. God sterke en zegene allen, die daarin een leidinggevende functie hebben te vervullen!

Rektifikatie

In het ingezonden van P. Dubbeld, Barendrecht, in Opbouw van 16 december 1988 is een storende fout geslopen.

Tussen de tweede en derde regel in de tweede kolom (blz. 387) moet gevoegd worden: „gaan onmogelijk maken”. De betreffende zin wordt dan als volgt:

„Hij schrijft zonder meer, dat de basis waarop de Ned. Geref. kerken staan in het afscheid van de confessionele uitspraken van de Synode van Amersfoort-West en Hoogeveen een samengaan onmogelijk maken.”

D.W.L. Milo, Nunspeet

Welke waarde heeft Henoch?

Ds. J. Waagmeester van Lisse gaf zijn kanttekeningen bij onze artikelenreeks over het boek Henoch. Zijn ingezonden stuk was al zes weken in ons bezit en we hebben onze vriend Waagmeester gevraagd even te willen wachten. Waarom wachten? Niet alleen omdat het een goed gebruik is, een mens te laten uitspreken alvorens hem aan te pakken. Ook omdat zijn bezwaren wellicht in volgende artikelen zouden kunnen verdwijnen. Niettemin handhaafde hij zijn ietwat bekorte opstel en dus gaan we hem antwoorden. En dat met genoegen, want de zaken die hij aanroert hebben zijn aandacht gekregen en zijn dat waard.

Vooraf

Ds. Waagmeester heeft zijn aanhalingstekens slordig geplaatst. Mag het even gezegd worden? Ook een schrijver mag toch de bescherming van het negende gebod invoeren? Ik herken mezelf soms niet in de citaten.

Is Henoch canoniek?

Van mij moet niemand een goedkeuring, een oordeel over het boek Henoch eisen. Ik ben geen theoloog. Het geven van informatie over een der oudste joods-christelijke boeken – en wel een totaal onbekend boek onder ons – houdt geen beoordeling in. Mijn 'indruk' is dat er in Henoch (en dan speciaal in I Henoch – dat zijn de hoofdstukken 12 tot 36, hs 93 en hs 91:12-17) veel staat, waaruit bijbelschrijvers met een gerust hart hebben geciteerd; terwijl mijn 'indruk' bovendien is: dat er veel uitwassen en aanhangsels in de loop der tijden zijn bijgekomen; waarom het mes erin zou moeten, net zoals ook gebeurd is met de boeken Daniël, Ezra en Esther. Maar die indruk kent de lezer al lang.

Canoniek – of?

De keus gaat m.i. niet om canoniek, apocrief of heidense leuterverhalen; de laatste nader aangeduid als 'onware, ongerijmde, fabuleuze en tegenstrijdige zaken'. Er blijft gelukkig meer keus dan zwart en wit. En zelfs van apocriefe boeken zegt onze belijdenis (art. 6) dat „de

kerk deze boeken wel kan lezen en daaruit ook onderwijzing nemen”, (voorzover ze overeenkomen met de canonieke boeken) „maar ze hebben niet zulk een kracht en vermogen”, zouden zelfs de autoriteit van de Schrift kunnen vermindern.

Wanneer diverse volkeren hun ontstaan baseren op het oude zondvloedverhaal – een algehele vernietiging door overstroming, waaruit alleen hun voorvaders in een schip gered zijn – vernemen christenen dat met voldoening. Maar wanneer de overlevering in de pas loopt met de boeken van Mozes – en van een gruwelijke vermenging van engelen en mensen spreekt – moeten we dan ineens aan heidense leuterverhalen denken? Dat had Judas moeten weten – hij zou nooit uit Henoch hebben durven citeren. Om van Jesaja, de psalmdichters en de evangelisten maar te zwijgen.

Pseudepigraphen

Ds. Waagmeester stelt dat het boek Henoch niet op de lijst van canonieke boeken (art. 4 NGB) voorkomt, zelfs niet op de lijst van apocriefen (art. 6 NGB) en nu tot de pseudepigraphen gerekend moet worden. Pseudepigraphen zijn geschriften, die onder een pseudoniem of onder een onjuiste naam zijn geschreven; zoals het boek Prediker, dat zich aandient als van Salomo afkomstig te zijn; zoals de meeste psalmen Davids, die niet van David afkomstig zijn; zoals het Hooglied van Salomo, dat volgens dr. G. Ch. Aalders niet van Salomo is.

Laten we nu even vaststellen, dat art. 4 NGB de canonieke boeken uitputtend beschrijft – maar dat art. 6 van de apocriefe boeken slechts enige voorbeelden noemt, ingeleid met 'als daar zijn'. De lijst der apocriefen is dus geen gesloten canon. De conclusie dat Henoch tot de derde groep gerekend moet worden (waarbij dan meteen alle waarschuwingen en rode lichtjes geplaatst worden) is op zijn minst voorbarig. Sterker. Het was uitgerekend dr. R.H. Charles, die het boek Henoch vertaalde en tegelijk het woord pseudepigraphen introduceerde! Zonder rode lichtjes, maar met wetenschappelijke nuchterheid. We laten in het midden dat de Ethiopische kerk (en dan zijn we bij het oudste christendom) I Henoch wel als canoniek aanvaardt. Maar we blijven dichter bij huis, als we

de hervormde theoloog dr. W.C. van Unnik noemen, die ook door ds. Waagmeester met instemming werd aangehaald. Deze schrijft: „I Henoch heeft blijkens Judas en oudchristelijke schrijvers een tijd lang groot aanzien genoten”. Dr. v. Unnik zegt nog meer. „Voor de kennis van het jodendom en de NT tijd en daarmee voor de verklaring van het nieuwe testament zijn deze boeken (pseudepigraphen) van uitzonderlijk belang”. En dr. v. Unnik rekent Henoch tot de voorname pseudepigraphen. (Zie Chr. Enc.) Wel – was dit niet net precies wat ook Charles zei?

Wanneer kwamen de reuzen op aarde?

„De Schrift ontnemt ons alle grond voor de gedachte, dat de reuzen een bastaardproduct van mensen en engelen zijn geweest”, zegt ds. Waagmeester. De SV en NGB vertaling schijnen hem bij te vallen. Die plaatsen de woordjes „en ook daarna” zodanig, dat het schijnt alsof er al reuzen op aarde waren, voor de bastarderding van het mensengeslacht begon. Toch – latere vertalingen nemen die illusie weg. De Willibrord-vertaling luidt: „In die dagen, en ook nog daarna, leefden er reuzen op aarde, doordat de zonen Gods...” enz. – De Good News Bible zegt: „In those days and even later there were giants on earth”; „giants, who were descendants of human women and heavenly beings”. En Groot Nieuws vertaalt: „het waren de kinderen, die de godenzonen bij de dochters van mensen gekregen hadden”. „Er leefden toen en ook later nog...” enz. Dit alles de theologen Sikkels en Aalders ten spijt. Hier is geen misverstand meer mogelijk. Bij „later ook nog” kunnen we denken aan een tweede generatie van reuzen; ook aan Goliath en de andere bijbelse reuzen. En bij 'godenzonen' denken we aan wat de Romeinse officier in Matt. 27:54 zei. (Overigens: de mensenetende reuzen zijn nu al duizenden jaren in onuitroeibare sprookjes in alle talen blijven bestaan. Een sprookje wordt niet uit de duim gezogen...)

Zondeval

Door mij werd gezegd dat de geschiedenis uit Gen. 3 (Eva) en

Gen. 6 (engelen) twee tekeningen van dezelfde zaak zijn, zij het verschillend gedateerd. En na de dubbele punt volgde: „gevallen engelen veroorzaken een gevallen mensheid”. Welnu, dat was de waarde die dr. Charles aan 'Henoch' toekende: dat Henoch een serieuze poging bevat, de verantwoordelijkheid voor de zonde op te sporen; en deze poging is onze aandacht waard, zei hij, omdat dit nu net het uitgangspunt van de evangeliën is. Mij ontgaat dan ook het bezwaar in ds. Waagmeester's tweede punt. Alleen dit: toen Henoch voor de engelen tussenbeide trad – na de aankondiging van hun vreselijke straf – werd hij afgewezen. Niet omdat Henoch zondigde – maar omdat de engelen onvergeeflijk hadden gezondigd. Maar heeft zelfs de gemeenste misdadiger niet recht op een pleiter?

Grapjes over duizend

Ik nam afstand van Henoch's verklaring dat de reuzen duizend ellen groot waren. Vergelijkingen met Utrecht's domtoren en Goliath zijn dus niet meer ter zake. Moet ik die 'duizend' toch toelichten? Volgens wijlen prof. B. Holwerda telde het grensdorpje Beth Semes (zie 1 Sam. 6:19) slechts Leviëten, die in de ark hebben gekeken, toen de Filistijnen die terugbrachten. Niettemin zegt de SV dat van de inwoners van het dorpje vijftigduizend mannen en zeventig mannen door de Heere gedood zijn. Holwerda vermoedde dat het om 70 gezinshoofden ging. Good News zegt: 70 mannen. NBG vertaalt: zeventig man, 50 op de duizend. Groot Nieuws luidt: „70 van de 50.000 inwoners”. Vier vertalingen, vier mogelijkheden. Allen zitten met het wordeke duizend. Kunnen we nu de statenvertaling letterlijk als Gods Woord aannemen, eind van alle tegenspraak? Of moeten we voorzichtig zijn?

Veeg uit de pan

Waarschijnlijk heb ik wel een Seitenhieb in de richting van theologen gemaakt. Dat overkomt me wel eens, ongewild. Persoonlijk heb ik niets tegen theologen, er zijn zelfs erg aardige bij. Maar ze moeten niet met hulp van hun wetenschap ons, simpele bijbellezers voor de voeten komen lopen. Dat is niet opbouwend voor het gereformeerde leven, dacht ik. Ds. Waagmeester brengt me ertoe, twee voorbeelden te noemen, die duidelijk maken, waarom ik theologen niet meer allemaal en bodemloos vertrouw. Destijds heb ik het boek der Psalmen bestudeerd. De psalmen

vrijwel stuk voor stuk. Daarbij gebruikte ik de beschikbare commentaren, voorzover die voor niet-klassiek gevormde lezers toegankelijk zijn. Dat waren dan Calvin, Delitzsch, Valetton, Noordt-zij, en de heren Ridderbos; wellicht ook andere. De ontstellende conclusie, die zich bij mij opdrong, was deze: dat theologische specialisten elkaar veelal **naspreken** en slechts eigentijds interpreteren. En wanneer Calvin als de bron van alle commentaren mocht worden beschouwd – nu, die heeft me ook wel eens bitter teleurgesteld. Het was toen ik bij de woorden van de Heiland (in Matt. 10:5,6) Calvin's commentaar aantrof, op pag. 497 van zijn Institutie dl. I, luidende dat de Heiland zijn discipelen **niet** naar de heidenen zond, maar naar de verloren schapen van het huis Israëls; terwijl dezelfde Calvin op de volgende pagina (498) concludeerde: dat de discipelen **dus** naar de heidenen zijn gegaan. Heeft de vooringenomenheid tegen de zoekgeraakte schapen van Israël hem dan parten gespeeld? Geen theoloog die me attakeerde, toen ik deze blunder in 'Opbouw' van 8-6-84 publiceerde.

Hier kon een punt staan

We zijn aan het slot van ons antwoord aan ds. Waagmeester, onze goede vriend. Maar de lengte van dit artikel rijst nog niet de pot uit en het papier is nog niet vol. Dan kan er misschien nog een afsluitende opmerking bij? Meermalen word ik, ook tijdens de Henoch-reeks, door 'nuchtere en verstandige theologen' gemaand, me niet met hun zaken te bemoeien. Dat theologen zich wel met politiek bemoeien, met sociale zaken, met financiën, met discriminatie, met kunst en met 1001 andere zaken, zij hun gaarne vergeven. Maar dat bijbellezende publicisten moedwillig zouden worden beknot lijkt mij persoonlijk minder gelukkig. In de loop der jaren heb ik alleen al in "Opbouw" tussen de 600 en 800 artikelen gepubliceerd, over de meest uiteenlopende onderwerpen. Uitsluitend over onderwerpen, waarvan ik niet voldoende afweet. En wanneer ik daarbij wel eens mocht uitglijden tot binnen de theologische sector, dan vraag ook ik eens vergeving. Maar een bijbellezende schrijver, die zich inspannt **het totale gereformeerde leven te helpen opbouwen**, kan de bijbelse gegevens moeilijk ontlopen. Die bijbelse gegevens moeten maar niet het monopolie van theologen worden. Tenslotte: we hebben ds. Waagmeester de volle maat gegeven. Hij is dat waard, want hij greep naar de pen vanwege zijn **verwonde-**

ring. En verwondering is het begin van wijsheid. Komt, verwondert u hier mensen.

Van de redactie

Zoals aangekondigd, en nu voor u – lezer van ons blad – ook zichtbaar is, verschijnt Opbouw vanaf heden met een nieuwe lay-out: een nieuwe kop, een andere letter, een andere indeling, logo's voor de verschillende rubrieken en een dubbele omvang. Een en ander is in overleg met bestuur en redactie voorbereid door Nedag Grafisch bedrijf b.v. te Barneveld. Dit is ook het bedrijf dat vanaf dit nummer ons blad in technische zin gaat verzorgen. In de beide laatste nummers van de vorige jaargang heeft u over deze en de overige daarmee samenhangende wijzigingen kunnen lezen.

Wellicht moet u even wennen aan het nieuwe gezicht van ons blad. Alsook aan het gegeven dat Opbouw niet meer elke week, maar om de week in uw brievenbus glijdt. Zowel de lezers als de medewerkers van ons blad zullen tijd nodig hebben om zich bij de nieuwe praktijk aan te passen. Dat vraagt enig geduld en oefening van zowel lezers als medewerkers. Mogelijk slaat dat geduld-hebben ook op de bezorging van het blad. Wij weten namelijk dat die in de afgelopen periode niet altijd perfect is geweest. Wij hopen van harte dat u in het vervolg ons blad in de regel op vrijdag, en in ieder geval voor de zondag, zult ontvangen. Mocht dat onverhoopt niet het geval zijn, wilt u ons dat dan laten weten via de administratie, mevr. A.J. van Veelen-Vis in Baarn? Haar adres en telefoonnummer vindt u op pagina 2. Er kan namelijk pas gericht gezocht worden naar fouten in de bezorging als precies bekend is welk nummer op welke plaats te laat of helemaal niet is bezorgd.

In ieder geval streven bestuur en redactie naar een goede bezorging van een goed blad. Dat laatste zowel wat de vorm als de inhoud betreft.

Bestuur en redactie.

J.C. Schaeffer, Apeldoorn

De vrede getekend?

Kanttekeningen bij een synodebesluit

Op 25 november jl. stelde de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland een verklaring op inzake de leeruitspraken en tuchtmaatregelen in de jaren 1942-1945. Deze verklaring, die u bij dit artikel vindt afgedrukt, is toegezonden aan de Synode van de (vrijgem.) Geref. Kerken en aan de Landelijke Vergadering van onze Kerken, alsmede aan de plaatselijke kerken dit tot deze beide verbanden behoren.

Op de dag dat de Synode deze verklaring deed uitgaan is aan mij, als oud-voorzitter van de L.V. van Dronten, door het ANP om een eerste reaktie verzocht. Dit was voor de redactie van 'Opbouw' aanleiding om mij om een wat uitgebreider commentaar te vragen. Uiteraard kan een dergelijk commentaar slechts op persoonlijke titel gegeven worden. Het ligt op de weg van onze volgende L.V. om op deze verklaring een officieel antwoord te geven.

deze handelswijze het slachtoffer werden. Daardoor is in bepaalde opzichten de lucht gezuiverd. Nogmaals, dat is winst te noemen.

Aanleiding of oorzaak?

Ik zou er een lief ding voor over hebben als ik het bij bovenstaande opmerkingen zou kunnen laten. Maar ik meen, dat dat niet reëel zou zijn.

Je kunt je afvragen hoe je precies met een schuldbelijdenis om moet gaan. Zeker als het een belijdenis aan eigen adres is. Moet je dan ieder woord gaan wegen en keuren of het wel voldoet aan de eis? Moet je niet alleen al het gebaar royaal honoreren en verder maar 'zand erover'!?

Ik voel met inderdaad niet geroepen om deze verklaring uitgebreid te analyseren en zo op haar innerlijk gehalte te toetsten.

Eén vraag moet me echter wel van het hart. De synode stelt dat de Geref. Kerken „zelf mee aanleiding zijn geworden voor de door haar

gewraakte scheurmaking." En even verder zegt ze het te betreuren „dat onze kerken zelf de aanleiding zijn dat broeders en zusters de last van de veroordeling wegens scheurmakerij hebben moeten dragen en nog steeds dragen."

Nu heeft de synode met opzet afgezien van enig historisch onderzoek naar de gang van zaken in 1942 e.v. jaren. Maar wreekt zich dat nu niet in de woordkeus? Er wordt tot twee keer toe gesproken van *aanleiding* tot scheurmaking en tot het dragen van de last van de veroordeling daarom. Maar wat volledig in het midden blijft is de vraag wat de *oorzaak* van de breuk is geweest. Waren dat juist niet de synodale leeruitspraken, waaraan men op straffe van schorsing en afzetting gebonden was? Waarvan men zich zelfs niet met beroep op art. 31 D.K.O. binnen het kerkverband mocht vrijmaken?

Dit heeft deze synode kennelijk in het midden willen laten.

En juist daar lag het grote verschil destijds. Al in 1946 verklaarde prof. Schilder: „indien het komt tot gedachtenwisseling, zullen we 't heel weinig hebben over de geschorsten, en evenmin over de schorsingen, maar heel veel over de kerkrechtelijke theorieën die achter deze schorsingen liggen." Ik heb de indruk dat het gesprek hierover nog steeds moet beginnen.

Waardering

Ik denk dat we met een zekere blijdschap en waardering van de uitspraak van deze synode kennis mogen nemen. Van de synodes die zich sinds de Vrijmaking met deze materie hebben bezig gehouden, is deze synode van Almere het meest royaal in het erkennen van schuld aan het conflict van 1944. Duidelijk wordt uitgesproken dat de leeruitspraken niet als bindend gehandhaafd hadden moeten worden en dat men van tuchttoefening had moeten afzien. En men betreurt het dat de bezwaarde broeders en zusters, die zich van deze uitspraken vrijmaakten, „de last van de veroordeling wegens scheurmakerij hebben moeten dragen en nog steeds dragen."

Dat wil ik graag als winst noteren. Voor het front van kerkelijk Nederland is hier toch van ons het odium weggenomen, dat die vrijgemaakten het hebben gepresteerd, n.b. in oorlogstijd, een kerk te scheuren! Er is nu oog voor de gewetensnood, waarin zij waren gebacht. Ze worden niet meer afgeschilderd als fanatici, die niets-ontziend en met een heilig vuur slechts hun eigen gelijk wilden halen.

De uitspraak van deze synode mogen we daarom m.i. waarderen als een eerherstel van hen, die van

Verklaring van de Gen. Synode van de Geref. kerken (syn.) inzake de vrijmaking

„In de serie 'DE NAZATEN', uitgezonden door de IKON in het najaar van 1987, kwam ook de Vrijmaking van 1944 ter sprake. Professor dr. G.C. Berkouwer (toenmalig synode-paeres) bracht daarbij tot uiting, dat hij zich mee-schuldig achtte aan het conflict. De synode heeft zich naar aanleiding van die verklaring en van de reacties die deze verklaring opriep, opnieuw bezonnen op haar eigen houding ten opzichte van het gebeuren van die dagen.

Terugkijkend naar de gebeurtenissen van 1944 en volgende jaren, willen wij onze droefheid uitspreken over het aandeel van onze kerken in de scheur die toen in de Gereformeerde Kerken in Nederland is gekomen. Wij erkennen dat onze kerken in die tijd in haar **zorg voor de zuiverheid van de leer**, te zeer een struikelblok hebben gelegd voor broeders en zusters. Onze kerken kunnen zonder de leerbeslis-

singen over verbond en doop, zoals blijkt uit de terzijdestelling in 1959; en daarom hadden de leeruitspraken, toen bleek dat zij niet de gewenste rust brachten maar integendeel tegenspraak opriepen, niet als bindend moeten worden gehandhaafd. Onze kerken hebben te weinig oog gehad voor de gewetensnood van broeders en zusters, en zijn zo zelf mee aanleiding geworden voor de door haar gewraakte scheurmaking. Daarom hadden onze kerken van tuchttoefening moeten afzien. En ook al is wat is gebeurd niet meer te veranderen, wij betreuren ten eerste dat onze kerken zelf de aanleiding zijn dat broeders en zusters de last van de veroordeling wegens scheurmakerij hebben moeten dragen en nog steeds dragen.

Wij vragen de kerken met ons te bidden om de Geest Die heel maakt."

Perspectief?

Biedt de bewuste verklaring van de Synode van Almere perspectief voor een toenadering van onze kerkverbanden tot elkaar? Ik ben bang van niet.

Overigens haast ik me om te zeggen, dat voor een dergelijke toenadering op zichzelf een verklaring m.b.t. '1944' van welke aard of inhoud dan ook allerm minst noodzakelijk is. Na 44 jaar is de Vrijmaking al lang en breed een kerkhistorisch feit geworden. En om elkaar als kerken te kunnen vinden is het allerm minst noodzakelijk tot overeenstemming te komen in de waardering van de Vrijmaking. Net zomin als we tot zo'n gelijk oordeel zouden moeten komen m.b.t. 1834 en 1886, 1892 en 1967 in gesprek met resp. de Hervormden, de Chr. Gereformeerden en de Vrijgemaakten.

Uiteindelijk mag als enige voorwaarde tot eventuele vereniging met welke kerk dan ook worden gesteld, dat we welkaar vinden in ons gemeenschappelijk geloof in het gezaghebbende Woord van God en in de 'onbekrompen en ondubbelzinnige' aanvaarding van de Gereformeerde belijdenis. Nu, in dit opzicht is er zeker op landelijk niveau, helaas weinig dat hoop biedt op toenadering tot de (syn.) Geref. Kerken op korte termijn. De besluiten die de L.V. van Dronten moest nemen m.b.t. tot de G.O.S. (inmiddels omgedoopt in G.O.R.) zijn hiervoor illustratief genoeg.

De (syn.) Geref. Kerken weten vandaag hun „zorg voor de zuiverheid van de leer” nog nauwelijks vorm te geven. Zo schreef dr. J. Plomp vorig jaar in een slotbeschouwing aan het einde van een boek dat de ontwikkeling binnen zijn kerken na de Tweede Wereldoorlog beschrijft: „Aan de Schrift komt wel het hoogste gezag toe. Maar juist daarom moet de individuele uitlegger de ruimte hebben om een verklaring te geven die van de traditionele afwijkt. De geloofsgemeenschap moet bereid zijn zich door die enkeling te laten overtuigen. Alleen in uiterste gewetensnood, maar eigenlijk nooit, zou de kerk gebruik mogen maken van haar recht te beslissen welke uitleg de juiste is.” (J. Plomp, Een kerk in beweging, Kampen, 1987, blz. 186). Hier zijn we in een wel totaal ander klimaat dan in 1944. Dit is het wat ons vandaag gescheiden houdt. En daarover zal het gesprek moeten gaan wanneer we ooit nog eens op plaatselijk of landelijk niveau om de tafel zullen zitten. Had het gesprek onzerzijds niet al eerder in deze richting gestuurd moeten worden toen vorige synodes van de (syn.) Geref. Kerken zich tot ons kerkverband richtten?

In elk geval, door de verklaring van

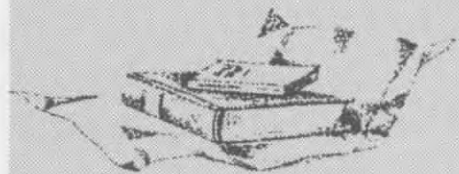
de Synode van Almere kan de vrede helaas niet als getekend worden beschouwd.

Schuld voor God

Wat is overigens m.n. in de verklaring van de Synode van Almere mis, is het besef van schuld tegenover de HEERE. Nogmaals, een schuldbelijdenis moet je met grote voorzichtigheid beoordelen. Maar juist wanneer een kerk zich mee schuldig weet aan zo'n vreselijke zonde als het scheuren van het lichaam van Christus, mag toch worden verwacht dat men dat niet in de eerste plaats ziet als schuld tegenover mensen, van wie velen al niet meer in leven zijn, maar vooral tegenover de Koning van de Kerk. Immers, vooral zijn Naam is hierdoor oneer aangedaan en door het slijk gehaald. Bij een kerkelijke en christelijke schuldbelijdenis mag toch worden verwacht dat hier oog voor is. Nu dit ontbreekt, mist deze verklaring naar mijn overtuiging helaas de nodige diepte en blijft ze aan de oppervlakte.

Overigens haast ik me hieraan de vraag toe te voegen in hoeverre wij, vrijgemaakten, niet mede schuldig zijn aan het blijven voortbestaan van de breuk. Dat we óorzaak zijn van de breuk kan ik vooralsnog nog steeds niet inzien. Maar was er bij ons tijdens en na de breuk een geest van ootmoedigheid? Hoezeer waren de broeders en zusters aan gene zijde van de kloof echt onvergetelijk voor ons? Hoe sterk is er in gebeden geworsteld om herstel van de eenheid? Maten wij ons toch al niet heel gauw een houding aan van: wij zijn trouw gebleven, wij hebben het juiste inzicht? En spraken wij niet al te neerbuigend en veroordelend over 'die synodalen'? Is in onze kerkelijke pers het kwade 'van de overkant' niet steeds weer breed uitgemeten, terwijl aan het goede achteloos voorbij werd gegaan? Heerste zo bij ons niet een geest van zelfrechtvaardiging? En zijn wij zo niet zelf mee-schuldig geworden aan de zonden van de kerk?

Laten we de HEERE bidden dat Hij in zijn barmhartigheid ons weer tot elkaar terug leidt op Zijn weg.

Ontvangen

Dr. Albert M. Wolters, Schepping zonder grens. Bouwstenen voor een bijbelse wereldbeschouwing. (Hermeneutiek). 128 blz., f 22,90; ISBN 90-6064-684-3. Uitg. Buijten en Schipperheijn, Amsterdam. Vertaald uit het engels en uitgegeven i.s.m. St. voor Reform. Wijsbegeerte.

Robert Murray MacCheyne, Zie, Ik sta aan de deur en Ik klop. (Openbaring van Johannes; verklaringen). 70 blz., f 12,75; ISBN 90-6140-174-7. Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen. Vertaald door L.J. van Valen.

Johannes Calvijn, Verklaring van de Bijbel; Daniel, deel 1, hoofdstuk 1-6. 319 blz., f 65,-; ISBN 90-6140-123-2. Uitg. De Groot Goudriaan, Kampen. Vertaald door ds. W.A. de Groot en ds. J.F. Wijnhoud.

Ds. C.A. Korevaar, Alsmaar ouder worden. Ouder worden en oud zijn. 141 blz., f 19,90; ISBN 90-242-4393-9. Uitg. J.H. Kok, Kampen.

Nechamah Mayer-Hirsch, Een kroon voor Esther. 107 blz., f 14,90; ISBN 90-242-4334-3. Uitg. J.H. Kok, Kampen.

Dr. W. Hendriksen, Visioenen der voleinding. Een verklaring van het boek Openbaring. 227 blz., f 34,90; ISBN 90-242-4147-2. Uitg. J.H. Kok, Kampen. Tweede druk; vertaald uit het engels door dr. P. Prins.

Dr. J. van Genderen, Actuele thema's uit de geloofsleer. 131 blz., f 19,90; ISBN 90-242-4390-4. Uitg. J.H. Kok, Kampen.

Marten L. de Boer, Gezegende Stoelgang Dominee! 64 blz., f 12,90; Uitg. J.H. Kok, Kampen.

D. Holwerda, Zuidhorn

Een christelijke gedragsregel

Voor het overige, broeders,

- A I a) al wat betrouwbaar,
b) al wat waardig is,

- c) al wat eerlijk,
d) al wat eerbaar is,

- II a) al wat (de mensen) aanstaat,
b) al wat u een goede naam bezorgt,

- c) als er iets is dat men hoogschat,
d) als er iets is dat u lof oplevert,

bedenkt dát;

- B a) wat u van mij heb geleerd
b) en overgenomen,
c) te horen
d) en te zien hebt gekregen,
legt u dáárop toe;

dan zal de God van de vrede met u zijn.

Filipp. 4, 8.9

De apostel Paulus is een bekwaam stilist. En wij doen er goed aan ook aan de wijze waarop hij zijn boodschap formuleert en ordent, de nodige aandacht te besteden. Dat komt het verstaan van de inhoud ten goede.

Tegen het eind van zijn brief aan de gemeente te Filippi, vóórdat hij besluit met een woord van dank voor haar zorg voor zijn levensonderhoud (vv. 10-20), met een groet (vv. 21.22) en met een zegen (v. 23), heeft hij nog eens kort willen aangeven, welke gedragslijn wij, christenen, in dit leven moeten volgen. En hij doet dat in een wel geordende vorm. Door een bepaalde lay-out en door een nummering van de verschillende elementen heb ik hierboven gepoogd de structuur van deze verzen duidelijk in beeld te brengen.

De structuur in grote trekken

Paulus begint (A) met onze **overleggingen**: „**bedenkt dat**” (v. 8 slot). Dáárop moeten wij ons richten bij het **overwegen** van wat we gaan doen, bij het maken van onze **plannen**, bij het uitstippelen van ons **beleid**. Daarop aansluitend (B) spreekt hij van de **concretisering**, de **practische uitvoering** van onze intenties: „**legt u daarop toe**” (v. 9) of – zoals de Willibrord-vertaling geeft – „**brengt dat in praktijk**”. Onder B bedient de apostel zich

achtereenvolgens van vier werkwoorden (a, b, c, d). Hier ziet men a met enige variatie herhaald in c: beide spreken van Paulus' **onderwijs**; en evenzo b in d: beide gaan over Paulus' **voorbeeld** in zijn levenswandel.

Onder A echter zien we een verdubbeling optreden: daar verschijnen **tweemaal** vier vereisten (I a, b, c, d en II a, b, c, d).

Onder A I noemt de apostel om zo te zeggen **absolute, objectieve**, vereisten voor het christelijk gedrag; kwaliteiten die God van ons optreden verlangt, hoedanigheden die beantwoorden aan Zijn verlossing van ons leven.

Onder A II volgen **relatieve, subjectieve**, vereisten; kwaliteiten die gewenst zijn met het oog op de mensen met wie wij omgaan.

Zowel onder A I als onder A II zien we hetzelfde verschijnsel als onder B: er is beide malen sprake van twee paren die onderling synoniem zijn, d.w.z. c herhaalt a, d herhaalt b.

Onder A I betreffen – ruw gezegd – a en c meer het sociaal-economisch gedrag, b en d meer het persoonlijk-ethisch optreden. Onder A II gaat het in a en c om wat de mensen van onze handel en wandel vinden, in b en d om hoe ze erover praten.

Paulus heeft onder II bovendien voor een stilistische variatie gezorgd: in plaats van het onder I steeds gebruikte „al wat”, dat hij in II a, b bleef hanteren, kiest hij bij II c, d de gelijkwaardige omschrijving „als er iets is dat”.

Na deze globale schets willen we de door Paulus gehanteerde termen wat nader analyseren.

A I a 'alèthès'

In de onder ons gangbare vertalingen lezen we hier doorgaans „al wat **waar** is”. Maar vanwege de correspondentie op c 'dikaïos' = eerlijk heb ik gekozen voor de opvatting 'betrouwbaar'. Ik noem een paar voorbeelden van dit gebruik van 'alèthès'.

Allereerst Joh. 7, 18. Daar heeft men te maken met dezelfde parallelie als hier: „die is 'alèthès', in hem is geen 'adikia' (= oneerlijkheid)”. Bedoeld is hier kennelijk: „op dien kun je aan, hij **bedriegt** je niet”.

De Willibrord vertaalt hier dan ook: „hij is geloofwaardig en er is geen bedrog in hem”.

2 Cor. 6, 8. In een reeks van

tegenstellingen, van met elkaar strijdige kwalificaties die op hem en zijn medewerkers van toepassing zijn, zegt Paulus daar o.a.:

„Men beschouwt ons als **misleiders**, en toch zijn we 'alèthès'”. De tegenstelling met 'misleiders' wijst uit, dat 'alèthès' hier moet betekenen 'betrouwbaar'.

Hetzelfde is het geval in 1 Joh. 2, 26, 27: „Dit schrijf ik u met het oog op hen die u willen **misleiden**. Ook van u geldt overigens, dat de Zalving die u van Hem hebt ontvangen (d.w.z. de Heilige Geest) in u woont, en u er een behoefte aan hebt, dat iemand u onderwijst. Nee, want zijn Zalving onderwijst u; en die is 'alèthès', en is een leugen”.

D.w.z. de Heilige Geest is **betrouwbaar**; Hij bedriegt ons niet¹.

In overeenkomstige zin vinden we ook het op dit bijvoeglijk naamwoord corresponderende zelfstandig naamwoord 'alètheia'. Zo. b.v. in Rom. 15, 8: Christus is een dienaar van de besnijdenis geworden „terwille van de 'alètheia' Gods, om nl. de beloften aan de vaders gedaan te bevestigen”.

Doordat God in het werk van Christus zijn belofte aan de vaders gestand deed, bleek Hij **betrouwbaar**, kwam Hij niet als leugenaar aan de kaak te staan. Ik wijs ook op het verwante 'alèthinos' in Opb. 3, 14 „de geloofwaardige en 'alèthinos' getuige”.

Het samengaan met 'geloofwaardig', en het feit dat het hier een kwaliteit van een **getuige** betreft, wijzen uit, dat 'alèthinos' hier 'betrouwbaar' betekent².

In Opb. 15, 4 gaat dit woord samen met 'dikaïos' als kwalificatie van Gods wegen, d.w.z. van Gods handelend optreden in deze wereld. Het betreft hier een wat vrij citaat uit Dt. 32, 4, waar we lezen, dat „al zijn wegen recht zijn”, dat Hij is „een God van trouw, zonder onrecht”. God bewandelt niet de kromme, slinkse wegen van een bedrieger. Je kunt op Hem aan, je betrapt Hem nooit op oneerlijkheid.

A I b 'semnos'

Het woord 'semnos' betekent 'waardig'. Het tekent den man wiens optreden respect afdwingt, tegen wien men daarom hoog opziet. Men zou het ook heel goed kunnen weergeven met 'hoogstaand'.

Dit bijvoeglijk naamwoord komt in het NT behalve hier alleen nog voor in de pastorale brieven. Uitsluitend daar vinden we ook het correspon-

derende zelfstandig naamwoord. De parallelie met 'hagnos' (A I d) wijst op een nauwe verwantschap van beide begrippen. ('hagnos' = kuis, eerbaar.) Treffend is in dit verband Spr. 15, 26 in de Griekse vertaling (die hier enigszins afwijkt van de Hebreeuwse tekst): „een gruwel is voor Jahweh een **gemeen** ('adikos') **plan** ('logismos', het zelfstandig naamwoord dat correspondeert op het werkwoord 'logizomai', dat Paulus in Ef. 4, 8 bezigt, en dat wij vertaalden met 'bedenkt'), maar de uitlatingen van **eerbare** ('hagnos') mensen zijn **waardig** ('semnos')".

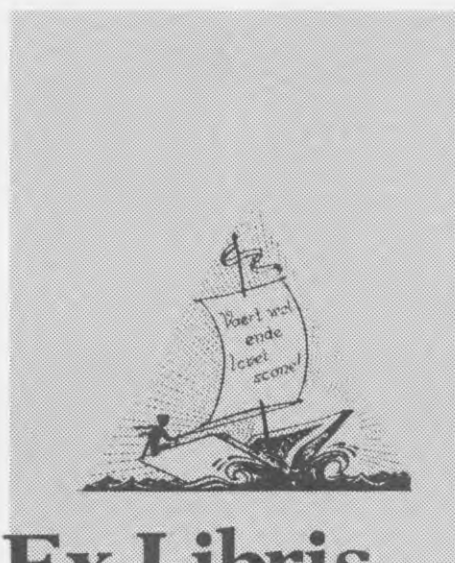
Verder valt te letten op Tit. 2, waar naast het begrip 'soophroon' (= ingetogen, beheerst), dat van oude (v. 2) en jonge (v. 6) mannen en van jonge vrouwen (v. 5) wordt gebezigd, de kwalificatie 'semnos' voor oude (v. 2) en jonge (v. 7) **mannen** gebruikt wordt, voor jonge **vrouwen** daarentegen 'hagnos' (v. 5). (Men vergelijk ook 2 Cor. 11, 2.) Dat betekent overigens niet, dat 'hagnos' **uitsluitend** van vrouwen, en 'semnos' **uitsluitend** van mannen wordt gebruikt; men vergelijk b.v. 1 Tim. 3, 8.11; 4, 12). Ook wordt 'hagnos' niet louter op het seksuele gedrag betrokken. Het woord kent een veel ruimer gebruik. In Spr. 20, 9 (LXX) staat het parallel met 'katharos' (= rein, zuiver). De corresponderende werkwoorden ('katharizoo' en 'hagnizoo') vindt men in parallelie in Jac. 4, 8. Die betekenis 'zuiver' komt ook duidelijk uit in Ps. 12, 7 (LXX), doordat het daar parallel staat met 'gelouterd'. Met name wordt het zo in **ethische** in gebezigd: rein **van zonde**. Dat bleek al in Spr. 20, 9; dat zien we ook in 1 Tim. 5, 22.

(Wordt vervolgd.)

Noten

1) Ik wijs verder op Rom. 3, 3.4: „Kan hun ontrouw Gods trouw tenietdoen? Dat nooit! Nee, God moet uitkomen als **betrouwbaar** ('alèthès'), maar elke mens als leugenaar". En dan volgt in v. 5: „Als nu onze oneerlijkheid Gods **eerlijkheid** bevestigt...".

2) Zo denk ik, dat men in 1 Tim. 2, 7 de slotwoorden niet moet vertalen: „een leraar der heidenen in geloof en waarheid", maar: „een geloofwaardig en betrouwbaar leraar der heidenen"; vgl. wat voorafgaat: „ik spreek de waarheid, ik lieg niet".

T. Hoekstra

Tussen de boeken die ik ter bespreking krijg, zitten heel wat die niets met mijn vak te maken hebben. Toch geef ik u er af en toe iets van door. Dat is ook vandaag weer de bedoeling. Beschouwt u deze bijdrage maar als eenvoudige informatie door een leek. Dat zijn we sinds de Reformatie in de kerk toch allemaal?

Kennen jullie elkaar?

Allereerst vestig ik uw aandacht op een boekje van professor Velema: Kennen jullie elkaar? Zo aardig als de titel is, vind ik ook dit boekje. De volgende thema's komen aan de orde: relaties, kinderen krijgen – maar nog niet direct, over geëmancipeerd man en vrouw zijn, over gelukkig zijn – niet voor een korte tijd, maar voor het leven. Als kenmerken van zijn werkje noemt Velema: het is populair, oriënterend, het dient ter bezinning en discussie, en de lezer moet er zelf mee aan het werk, ook in de praktijk van de eigen relatie. Ik ben onder de indruk gekomen van wat de schrijver allemaal in 112 bladzijden behandelt. Een greep daaruit: Polygamie in de bijbel, de betekenis van het huwelijk, hedendaagse opvattingen en praktijken, LAT-relatie, ongehuwd samenwonen, huwelijk tussen mensen van hetzelfde geslacht. Er is een heel praktisch hoofdstuk over: Afspraken maken. Dat gaat over kinderen krijgen ('nemen', zegt men tegenwoordig) werkverdeling en gezinsvorming, om maar iets te noemen. Bijzondere aandacht verdient: Omgaan met spanningen. Uit het hoofdstuk dat over de betekenis van het huwelijk gaat, geef ik een gedeelte door dat me bijzonder getroffen heeft: Het geheim van het huwelijk is dat niet meer geldt: één + één =

twee. Die optelsom is van kracht buiten het huwelijk. Nee, één + één wordt wij. Een nieuwe structuur die uitgedrukt en bezegeld wordt in: tot één vlees zijn! In dit licht kan men aanvoelen hoe ingrijpend dood en echtscheiding zijn. Zij betekenen niet dat van twee één afgetrokken wordt, en er dus één overblijft. Nee, het wij-zijn wordt doorbroken, kapotgescheurd. Zoals ik het een weduwnaar hoorde uitdrukken: „het is of de helft van mij is afgescheurd, of ik gehalveerd ben." De stadia van rouwverwerking vertonen dan ook duidelijke parallellen met het verwerken van een scheiding. De stadia zijn in wezen dezelfde omdat het wij verscheurd is en tot één, alleen wordt teruggebracht. Het verwerken van echtscheiding is een rouwproces! Kortgeleden heeft onze kerkeraad samen met die van de Chr. Geref. kerk gesproken over het onderwerp: ongehuwd samenwonen. Automatisch kwamen daarbij ook verwante zaken aan de orde: seksueel verkeer voor of buiten het huwelijk, problemen binnen het huwelijk, echtscheiding. Elke ambtsdrager krijgt daarmee te maken. Trouwens, wie niet? Ik wil dit boekje van harte aanbevelen! Prof. dr. W.H. Velema: Kennen jullie elkaar? Uitgever: Boekencentrum, Den Haag, prijs f 19,90.

De ontkenning van de Holocaust

Hebt u wel eens iets gehoord over De Protocollen van de Wijzen van Zion? Dat zijn zogenaamd notulen, gemaakt door een lid van de geheime joodse regering – de wijzen van Zion – waaruit een samenzwering blijkt om de wereldheerschappij te veroveren. Er waren verschillende versies van deze vervalsing in omloop. De eerste verscheen in West-Europa in 1920, werd verspreid door Russische geheime agenten en deed de ronde in invloedrijke kringen. In allerlei kranten over de hele wereld werd erover geschreven; er verschenen vertalingen in zestien talen. Vooral in Duitsland was de invloed enorm. Hitlers denken was ervan doordrenkt. De Protocollen hebben de weg bereid voor de uitroeiing van de Europese joden. Op het ogenblik zijn er allerlei bedenkelijke figuren die beweren dat de geschiedenis herschreven moet worden, vooral die van de Tweede Wereldoorlog. Zij ontkennen dat er een Holocaust is geweest; het dagboek van Anne Frank noemen zij een vervalsing. En internationaal is er een beweging gaande die daarbij aansluit en die opnieuw racistische theorieën verkondigt, waarbij o.a. de jood weer als een soort Untermensch wordt afgeschilderd. Dat ontleen ik allemaal aan een boek van een

Engelse schrijver, Gill Seidel: De ontkenning van de Holocaust. Het is een boeiend, soms aangrijpend en tegelijk beangstigend boek. Seidel ziet de nieuwe pogingen de massale jodenmoord te ontkennen als een nieuwe versie van de genoemde Protocollen. Wie kennis neemt van al het materiaal dat de schrijver aan-draagt, zal het met me eens zijn dat het boek beangstigend is. Er is inderdaad een gevaarlijke ontwikkeling aan de gang en racisme speelt daarbij een hoofdrol. Toch heb ik mijn vraagtekens. Seidel lijkt soms zó van een nieuwe antisemitische en racistische beweging overtuigd te zijn dat hij niet meer het juiste oog heeft voor symptomen. De christelijke televisiestations in Amerika zijn volgens hem antisemitisch (wat men bij ons zegt van de Goerees); kringen waar men accent legt op het natuurlijke vader- en moederschap van resp. de man en de vrouw brengt hij in verband met nazi's omdat die dezelfde 'waarden' propageerden; een schrijver die de Russen schuldig

acht aan de moord op Poolse officieren in Katyn is verdacht (dat moeten de Duitsers natuurlijk gedaan hebben). Zelfs antifeministische uitspraken brengt Seidel in verband met het nazisme. Het boek telt 248 bladzijden, is uitgegeven bij Novib, Den Haag en kost f 35,- (wat ik wel veel vind).

De Bijbel: een open boek?

Dit boek is gegroeid uit materiaal dat de schrijver, vrijgemaakt gereformeerd predikant had samengesteld voor zijn lessen in de zesde klas van het VWO. Hij verwacht dat het ook bruikbaar zal zijn voor de godsdienstlessen in HBO-klassen. En net als de schrijver ben ik van mening dat het daarnaast buiten de schoolsfeer goed gebruikt kan worden. Er staat veel leerzaams in dit boek. Bij voorbeeld: het ontstaan van de canon (het werk van de Heilige Geest, zegt de schrijver), tekstkritiek (iets heel ander dan Bijbelkritiek!), het goddelijk karakter van de Bijbel, de vraag of de Bijbel

onjuistheden bevat, staan er onaanvaardbare zaken in (het menselijk lijden, de hel), hoe moet de Bijbel gelezen en uitgelegd worden? Het is voor een leek (!?) een riskante zaak iets over de inhoud te zeggen. Het boek is geschreven vanuit een gereformeerde visie en iemand die zichzelf ook gereformeerd acht, moet het daar dus wel mee eens zijn. Toch kan ik me indenken dat men op een algemeen-christelijke school dit boek niet gaat gebruiken. Het verband tussen het menselijk leed (Auschwitz!) en Gods voorzienigheid wordt voor velen té eenvoudig behandeld, té gemakkelijk overeenkomstig de traditionele gereformeerde opvattingen. Mag je op grond van Jesaja 45:7 en Amos 3:6 zeggen: „God is ook van het lijden de bewerkende oorzaak”? Iedereen die aan Bijbelstudie doet, kan van dit boek profijt hebben. C. van der Leest: De Bijbel, een open boek? Uitg. De Vuurbaak, Barneveld. 184 bladzijden, prijs f 22,50.

W.J. Moggré, Hilversum

Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk

De Stichting voor Jeugdzorg en Maatschappelijk Werk, wat doet die zoal?

Niet alleen pastores geven vorm aan de zorg voor onze gemeenten, natuurlijk niet. In het klein, in het groot; in het licht, in het verborgene, onderling en naar 'buiten' toe wordt de helpende hand geboden. Heel gewoon.

Ook 'de' Stichting, die werd opgericht op initiatief van de Centrale Diaconale Conferentie, draagt haar steentje bij in die situaties waar de problemen uit de hand gelopen zijn. In die situaties waar meer deskundigheid nodig is dan we zelf in huis hebben. Dan wordt er doorverwezen naar de Stichting of men neemt zelf contact op. In onze kerken komt in feite dezelfde problematiek voor als daar buiten. Ook onder ons zijn verslaafden aan alcohol. Ook onder ons is veel huwelijksleed en er zijn echtscheidingen. Ook onder ons komt incest voor. De medewerkers van onze Stichting staan voor dezelfde vragen om hulp als alle andere hulpverleningsinstanties. Waarom dan toch 'onze' Stichting? Omdat het werk heel nodig is en omdat

het voor een cliënt heel fijn is als een hulpverlener de achtergronden kent en zelf vanuit die achtergrond komt.

Nu zouden we u graag eens meer laten kennis maken met het werk dat we op dit gebied doen. Maar onze medewerkers hebben een geheimhoudingsplicht, dus uit die hoek kunnen we u niets concreet meedelen. Daarom heb ik op me genomen u wat praktijksituaties te schetsen, zoals onze medewerkers ze ook tegenkomen. Maar dan van mensen buiten onze kring. Wel mensen van vlees en bloed. Het zou over u of mij kunnen gaan of voor u of mij geschreven kunnen zijn. Als dat zo is, doe er dan uw winst mee.

De bedoeling is ook dat u misschien zelf wat verder wordt geholpen op uw weg. Een weg, die als het goed is naar 'Het Leven' voert. Wellicht kunt u gaandeweg, mede naar aanleiding van deze stukjes, wat hand en spandiensten verrichten.

U zult dus begrijpen dat niet de Stichting verantwoordelijk is voor wat u in de komende nummers van

dit blad zult lezen. Omdat ik in een achtjarige bestuursperiode veel gehoord heb over het leed 'onder ons', heb ik, op verzoek van het bestuur van de Stichting deze stukjes geschreven, maar onder eigen verantwoordelijkheid. De ervaring leert dat er weinig bekend is in onze kerken over het werk en de mogelijkheden van hulp die de Stichting te bieden heeft. Daar wil ik op deze wijze iets aan doen.

M.R. v.d. Berg, Utrecht

En God noemde de vrouw adam

Vertalen

Wie de eerste hoofdstukken van Genesis in de Statenvertaling vergelijkt met de overeenkomstige hoofdstukken in de vertaling van het NBG, ziet al gauw dat de Statenvertaling de naam Adam veel vaker gebruikt dan de vertaling van het NBG. In de Statenvertaling komen we die naam vanaf Gen. 2:19 doorlopend tegen. In de vertaling van het NBG stuiten we pas in Gen. 4:25 op de naam Adam. In alle teksten daarvoor, waarin de Statenvertaling de naam Adam gebruikt, vertaalt het NBG met: de mens.

Dit verschil in vertalen hangt samen met het feit, dat het hebreeuwse woord **adam** mens betekent. Bijna overal waar dit woord na Gen. 2:19 voorkomt, gebruikt de Statenvertaling de eigenaam Adam (behalve eenmaal in 2:20 en in 3:22), terwijl de vertaling van het NBG het dan weergeeft met: de mens.

Waarom gebruikt de vertaling van het NBG in die gevallen de eigenaam niet? Het antwoord op die vraag luidt: omdat er in de hebreeuwse tekst dan een lidwoord staat. Ter illustratie geef ik het volgend voorbeeld. Gen. 2:23 luidt: Toen zei de **adam**: dit is nu eindelijk been van mijn gebeente. Het is duidelijk dat de vertaling 'de mens' hier beter past dan de eigenaam Adam.

Maar er is met het hebreeuwse woord **adam** nog iets bijzonders aan de hand. Er bestaat geen meervoudsvorm van. Dat betekent dat telkens uit het verband afgeleid moet worden of er in de Nederlandse vertaling geen enkelvoud of een meervoud moet komen te staan. In Gen. 1:26 staat letterlijk: Laat Ons **adam** maken. Dat kan dus op drie manieren vertaald worden: 1. laat Ons Adam maken; 2. laat Ons mens maken; 3. laat Ons mensen maken. In dat verband waarin deze tekst staat, is de derde mogelijkheid de beste, want het gaat blijken het slot van vs. 27 en het begin van vs. 28 niet over één enkel mens. Omdat een meervoud bedoeld is, ligt het voor de hand ook het begin van vs. 27 in het meervoud te vertalen. Daar staat: En God schiep de **adam** naar zijn beeld. Dat kan dus het beste worden weergegeven met God schiep de mens naar zijn beeld. Vanzelfsprekend heeft deze vertaling ook consequenties voor de vertaling van het op **adam** betrekking hebbende persoonlijk voor-naamwoord. Uiteraard staat dat in

het Hebreeuws in het enkelvoud (naar Gods beeld schiep Hij hem), omdat er immers van **adam** geen meervoudsvorm bestaat. Maar in die gevallen waarin **adam** als een meervoud vertaald moet worden, moet dat ook gebeuren met een eventueel persoonlijk voor-naamwoord dat erop terugslaat. De vertaling wordt zo: En God zeide: laat Ons mensen maken... En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hen; mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen.

In haar man begrepen?

In zijn boekje 'Adam eerst...' knoopt ds. A.J. Moggré op p. 34,35 een aantal beschouwingen vast aan het feit, dat in Gen. 1:27 eerst een enkelvoud staat en aan het slot een meervoud. Hij concludeert daaruit, dat bij dat enkelvoud Eva als in haar man gerekend en begrepen is en dat er dan ook geen nevenschikking van man en vrouw aan dit bijbelgedeelte te ontleen valt. Dat laatste baseert hij mede op het feit dat er niet van man en vrouw maar van mannelijk en vrouwelijk gesproken wordt. Dat wijst er volgens hem op, dat er meer aan tweeërlei geslacht dan aan twee individuen gedacht wordt.

Ik ben geneigd hem wat dat laatste betreft bij te vallen. Maar voor mij is dat eerder een argument ten gunste van een nevenschikking dan ertegen. M.i. wordt Moggré's uitleg vertroebeld door de praemisse, dat in Gen. 1 de huwelijksverhouding, waarin de man het hoofd is van zijn vrouw, al een rol speelt. Hoewel hij er zelf terecht op wijst, dat deze verhouding in Gen. 1 nog buiten het gezichtsveld ligt (p. 36), heeft hij daar toch niet de volle consequentie uit getrokken. Zijn terminologie („diens vrouw”), „in haar man begrepen”) bij de bespreking van Gen. 1:27 verraadt dat. Wanneer we Gen. 1:27 vertalen zoals door mij hierboven voorgesteld, vervalt elk aanknopingspunt voor beschouwingen als van Moggré over een afwisselend enkelvoud en meervoud.

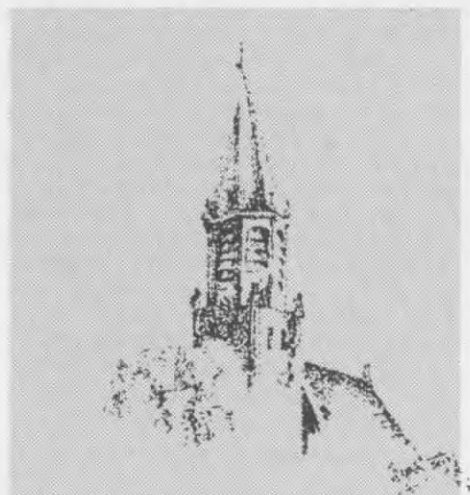
Verrassend

Bovendien komt er ook iets heel verrassends uit de bus. In Gen. 5:1,2 wordt ook gesproken over de schepping van de mens naar Gods gelijkenis. We lezen daar: Ten dage dat God **adam** schiep, maakte Hij

hem naar de gelijkenis Gods: mannelijk en vrouwelijk schiep Hij hen en Hij zegende hen en noemde hen: **adam**.

De parallellie met Gen. 1 is zonder meer duidelijk. Het is dan ook onbegrijpelijk dat de vertaling van het NBG hier vertaalt: Ten dage dat God Adam schiep. Wanneer we voor de vertaling op dezelfde manier te werk gaan als bij Gen. 1:27, krijgen we: Ten dage dat God mensen schiep, maakte Hij hen naar de gelijkenis Gods. Ook hier wordt dan vermeld dat God tweeërlei geslacht schiep. En dan volgt het verrassende: God noemde hen (d.w.z. zowel man als vrouw) **adam**, mens(en).

Gen. 2:23 vertelt dat de mens zijn vrouw 'mannin' noemt. In Gen. 3:20 noemt hij haar Eva. Van hem krijgt ze dus andere namen dan hijzelf draagt. Daar was natuurlijk niets op tegen. Maar God geeft man en vrouw beiden dezelfde naam: **adam**, mens. Man en vrouw zijn voor Hem blijkbaar volkomen gelijkwaardig. Er is wel een biologisch verschil (mannelijk en vrouwelijk), maar dat leidt in Gods ogen niet tot ongelijkwaardigheid. Adam eerst? Het kan moeilijk anders. Want ook de vrouw heet adam. Is dat niet aardig? Het is m.i. ook van verstrekkende betekenis.

Kerknieuws

Ned. Geref. Kerk van Lelystad

De kerkeraad van de Ned. Geref. Kerk/Chr. Geref. Kerk nodigt u uit tot het bijwonen van een kerkdienst, waarin ds. J. van Mulligen intrede doet als predikant van de gemeente, na bevestiging door ds. H. van Mulligen, chr. geref. predi-

kant te Utrecht.

Deze dienst zal plaatsvinden op vrijdag 20 januari a.s. om 19.30 uur in het kerkcentrum "Het Anker", Karveel 33-01 te Lelystad. U wordt verzocht om 19.15 uur aanwezig te zijn.

Na de dienst is er gelegenheid kennis te maken met ds. J. van Mulligen en zijn vrouw in de koffieruimte.

Het adres van ds. J. van Mulligen wordt: Karveel 13-08, 8231 AT Lelystad. Tel.: 03200-30608.

Ned. Geref. Kerk te Breda

De praeses van de kerkeraad is thans: L. van Woerkom, Julianastraat 21, 5109 RH 's-Gravenmoer. Tel.: 01623-12925.

Ned. Geref. Kerk van Heemstede

Het scribaat berust bij: Mevr. A.M. Zwikstra-de Boer, Joh. Wagenaarlaan 16, 2102 GC Heemstede. Tel.: 023-292840.

Het postadres blijft: Postbus 322, 2100 AH Heemstede.

Adres kand. J.M. de Groot

Anton van der Horstlaan 52, 3752 VP Bunschoten-Spakenburg. Tel.: 03499-86581.

Nieuws Stichting Evangelische Toerusting Afrika (EvTA)

In 1988 zijn er veel nieuwe activiteiten ontplooid door de Stichting, o.a.:

Werk Ds. en mevrouw Westerkamp-Stegeman in Rwanda.

Ds. D.A. Westerkamp werd in juni tot predikant bevestigd in de Ned. Geref. kerk te Groningen. Korte tijd later is hij met zijn gezin vertrokken naar Rwanda om les te gaan geven op de Theologische Hogeschool van de Presbyteriaanse kerk in dit land. De familie Westerkamp is bijzonder hartelijk ontvangen. Ze wonen momenteel in een eenvoudig huis temidden van de studenten aan de Theologische school. De heer en mevr. Westerkamp geven beiden les aan de school. Mevr. J. Westerkamp-Stegeman geeft eveneens godsdienstonderwijs aan kinderen van de basisschool. Er is werk in overvloed. Wij bidden dat dit werk vanuit Gereformeerde

beginselen vrucht mag dragen.

Werk Drs. C.M. Breman in Tanzania.

Mevr. C.M. Breman is nu al meer dan een vol jaar in Afrika. Eerst heeft ze zich geruime tijd voorbereid op haar taak en zich ingesteld op het leven in Tanzania. Het leven als alleenstaande in Afrika (zonder auto!) is niet altijd even makkelijk. Zij hoopt te gaan lesgeven aan een nieuw te starten opleiding voor Afrikaanse predikanten. Zij is uitgezonden door een Angelsaksisch zendingsgenootschap. Deze zending vanuit Evangelische beginselen doet zeer veel werk in landen als Kenia en Tanzania. Een Gereformeerd geluid in die kring is betrekkelijk nieuw.

Gereformeerde predikanten naar Bangui.

Dit jaar zijn er geen uitzendingen van een maand geweest, zoals in voorgaande jaren. De uitzendingen tot 1988 waren een proefneming en het bestuur van de Theologische faculteit te Bangui moest een besluit nemen omtrent een vaste relatie. Inmiddels hebben wij een hartelijke uitnodiging ontvangen jaarlijks twee predikanten voor een cursus van een maand af te vaardigen. Er lag wel een uitnodiging van de overkoepelende organisatie, waarvan de faculteit uitgaat. Men wilde Ds. H. de Jong graag laten spreken op een conferentie. De Commissie Bangui van St. EvTA

besloot dit mogelijk te maken. Gelukkig konden wij weer rekenen op de medewerking van de Ned. Geref. kerk te Amsterdam-C., die haar predikant afstond. Ds. De Jong heeft intensief kunnen werken. Wij hopen in 1989 weer twee predikanten voor een maand naar Bangui te laten gaan.

Onze noden:

– Voor alle drie projekten kunnen wij nog giften en (het liefst!) periodieke bijdragen gebruiken. Bedenkt u dat St. EvTA financieel geheel verantwoordelijk is voor het gezin Westerkamp.

– De familie Westerkamp had bijzondere pech met de vanuit Nederland verscheepte auto. Door een formele kwestie moest een hoog bedrag aan invoerrechten worden betaald.

Wilt u meehelpen aan de opbouw van de jonge en groeiende kerken in Afrika? Wend u tot ons secretariaat of geef een gift of periodieke bijdrage op een van onderstaande rekeningnummers. Desgewenst kunt u speciaal geven voor één van de genoemde doelen. Vermeld dit dan uitdrukkelijk op uw overmaking.

Mevr. W.C.D. Wierenga-Bremmer
Secretaris St. EvTA
E. Casimirlaan 36
9717 AX GRONINGEN
Giro 9710 of Bank 33.03.03.724
t.n.v. St. EvTA te Eck en Wiel.

Na een liefdevolle verzorging in het verpleegtehuis "de Wendhorst" is in gelovig vertrouwen op Zijn genade van ons heengegaan zuster

J. VELTMAN-OOSTENBRINK

Weduwe van Ds. H. Veltman
in de leeftijd van bijna 82 jaar.

Geve de Heere allen het geloof en de kracht om verder te gaan.

Namens de kerkeraad der
Ned. Geref. kerk te Heerde
praeses Ds. Tj. Baron
scriba J.D. Frelink

Heerde 28 December 1988.

Na een langdurige ziekte overleed heden in haar Heer en Heiland, onze lieve zuster, schoonzuster en tante

JOHANNA OOSTENBRINK

weduwe van Ds. H. Veltman

Ze bereikte de leeftijd van 81 jaar.

Zwolle-Berkum: J. van Haeringen-Buizer
Randburg/Z. Afrika: C.E. Oostenbrink-Boer
Apeldoorn: A. van Haeringen-
Oostenbrink

P. van Haeringen
Lunteren: G. Oostenbrink-van
Haeringen

Hoogeveen: M. Oostenbrink-Zomer
Enter: G.H. Tien-Oostenbrink
H. Tien

Kampen: W.L. van der Horst-Veltman
Kampen: C. van Kamp-Veltman
Lelystad: J. Veltman
R. Veltman-Groenewoud
Neven en nichten

Heerde, 28 december 1988.

Correspondentie-adres: "Arendsburcht", flat 32, Soerenseweg 125, 7313 EK Apeldoorn

De begrafenis heeft inmiddels plaatsgehad.